

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลและข้อมูลพื้นที่พัฒนา

ชุมชนคนเมือง

1. นายบุญเรือน เฒ่าคำ บ้านสามขา หมู่ 6 ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
2. พระครูไพฑูริย์ วัดพระธาตุเจดีย์ หมู่ 3 ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
3. นายเกรียงศักดิ์ นามวงศ์พรหม โครงการหลวงม่อนเงาะ หมู่ 4 ตำบลเมืองเก่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
4. นายธีรเมษ ขจรพัฒนภิรมย์ บ้านแม่คำปอง หมู่ 3 ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ชุมชนม้ง

1. นายวิเชียร โรจนสรเสริญ บ้านขุนกลาง หมู่ 7 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
2. นายกิตติพงษ์ ถนอมรุ่งเรือง บ้านแม่สาใหม่ หมู่ 6 ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
3. นายยอดชาย โชคนิรมิตร บ้านบวกเตย หมู่ 8 ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
4. นายอนุ ถาวรวิจิตร อบต. โป่งแยง จังหวัดเชียงใหม่
5. นายสุรินทร์ นทีไพวัลย์ บ้านหนองหอยเก่า หมู่ 7 แม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
6. นางรัศมี ทอศิริชูชัย นักวิจัยชาวม้ง และวิจัยเรื่องชุมชนม้งแม่สาใหม่
7. นายวีรชน ยังยืนกุล นักวิจัยชาวม้ง และวิจัยเรื่องชุมชนม้งแม่สาใหม่
7. นายพิทักษ์ ศิวภัทรพงศ์ ประธานเครือข่ายม้ง 18 ตระกูลแซ่

ชุมชนกระเหรี่ยง

1. นายนิรันดร์ บุญเป็ง บ้านป่าแป๋ หมู่ 7 ตำบลป่าพลู อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
2. นายปรีชา ศิริ บ้านห้วยหินลาดใน อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
3. นายชนากร นิเปยนิ บ้านโป่งน้อยใหม่ หมู่ 14 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
4. นายสว่างชัย ศิลป์มิตรภาพ บ้านใหม่พัฒนา หมู่ 2 ตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่
5. นายเลาหม่ม ศิลป์มิตรภาพ บ้านก๊วโป่ง หมู่ 2 ตำบลแจ่มหลวงอำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

วันที่สำรวจ 27 พฤษภาคม 2557
 ชุมชนที่สำรวจ หมู่บ้านสามขา หมู่ที่ 6 ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
 พื้นที่ นอกโครงการหลวง

บ้านสามขา มีชื่อเสียงเรื่องฝ้าย มีกว่าหมื่นตัว เริ่มต้นจากงานวิจัยเรื่องรูปแบบแก้ไขปัญหานี้สินของหมู่บ้านสามขา ได้งบจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 200,000 บาท ในปี 2543 ได้งบประมาณเวลา 2 ปี แต่ไม่สามารถทำโครงการเสร็จได้ทันเวลาเพราะไม่รู้วิธีการเขียนรายงาน (ทีมงาน อ. นพพร เป็นพี่เลี้ยง เป็นคนล่าพูน) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเสร็จสิ้นในปี 2546 และได้รับรางวัลงานวิจัยดีเด่นระดับประเทศ

ผู้ให้ข้อมูล นายบุญเรือน เฒ่าคำ

ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้ข้อมูล

1. ตำแหน่งในชุมชน

- อดีต: ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่ปี 2540
- ปัจจุบัน: 1. ผู้ใหญ่บ้าน (ในการเลือกตั้งไม่มีคู่แข่ง)
- 2. รองประธานกองทุนสวัสดิการตำบลหัวเสือ
- 3. รองประธานป่าชุมชนจังหวัด
- 4. ประธานเครือข่ายกองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน (กขคจ.) ของอำเภอแม่ทะ
- 5. กรรมการ คปภ. สำนักงานจังหวัด
- 6. กรรมการอาสาคุมประพฤติ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด
- 7. ฯลฯ

2. ชชาติพันธุ์ คนเมือง

- ภูมิลำเนาเป็นคนเมือง เกิดที่ชุมชนนี้
- บิดา มารดาเป็นคนบ้านสามขา
- ภรรยาเป็นคนในชุมชนเดียวกัน

3. ประวัติส่วนบุคคล

- อายุ 51 ปี
- สำเร็จการศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยระบบการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) และสอบได้โควตาเรียนคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มสธ.)

- สถานภาพ สมรส
- มีบุตร 2 คน คนที่ 1 สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
แผนกช่างยนต์ ทำงานก่อสร้าง ในตำแหน่งโพรแมน

คนที่ 2 สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ทำงาน
ในบริษัทญี่ปุ่น

- อาชีพหลัก ทำนา 3 มีพื้นที่ไร่เศษ แต่ปลูกไว้บริโภคในครอบครัวเป็นหลัก
- อาชีพรอง ในอดีตทำอาชีพแกะสลัก และปลูกถั่ว แต่ปัจจุบันได้รับเชิญเป็นวิทยากร
- เมื่อเปรียบเทียบกับคนในชุมชนจัดอยู่ในกลุ่มที่มีฐานะปานกลาง
- พื้นฐานของบิดามารดา ตระกูลไม่ใหญ่ พ่อไม่เคยเป็นผู้นำ แต่เป็นหัวหน้าหมวดเคยดูแล

คุ้ม (หมวดคือป๊อกบ้าน)

ข้อมูลชุมชน

1. ประวัติชุมชน

- เป็นชุมชนที่มีอายุ 400 กว่าปี
- ปี 2521 - 2522 เป็น 1 ในทีมงานที่ทำประปาภูเขา คนริเริ่มคือลุงทอน ตอนที่เริ่มทำประปาภูเขาเมื่อน้ำอุดมสมบูรณ์ ยังไม่มีปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำ แต่ความคิดในการเริ่มทำประปาภูเขาเกิดจากการได้สังเกตเห็นว่า บนดอยมีรางริน รับเอาน้ำมาใช้ในบ้าน จึงได้นำมาเป็นต้นแบบทำตามซึ่งได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนด้วย

- ปี 2523 ได้เป็นประธานน้ำจับท่อ PVC งบ กสช.
- ปี 2526 ในหลวงเสด็จ ได้อ่างเก็บน้ำ สร้างเสร็จปี 2527
- ปี 2535 น้ำประปาไม่พอใช้ เพราะไฟไหม้ป่าทุกปี ชาวบ้านไปทำไร่บนดอย ไม้ดูแลป่า
- ปี 2540 น้ำอ่างไม่มี น้ำประปาไม่พอใช้ วิกฤตฟองสบู่ มีหนี้เสีย กลุ่มบริหารจึงเข้ามาจัดการแก้ปัญหาเรื่องนี้เสีย NPL เพราะชาวบ้านกู้แบบไม่มีเป้าหมาย เป็นสมาชิกกลุ่มหลายกลุ่ม (ชาวบ้านเป็นคนตั้งขึ้นมาแต่ละกลุ่มมีสมาชิกกว่า 20 คน) กู้แบบหมุนเงินจากกลุ่มหนึ่งไปอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นหนี้และไม่สามารถชำระหนี้ได้ บางคนแก้ปัญหาไม่ได้ก็ฆ่าตัวตาย ดังนั้นการแก้ปัญหาแก้ปัญหาเรื่องนี้ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

วิธีการคือ ประธานแต่ละกลุ่มหารือกันว่า โดยเริ่มจากการลดดอกเบี้ยจากเดิมร้อยละ 5/เดือน ลดเหลือ 3 บาท แต่ไม่มีผู้สนับสนุนจึงพิจารณาลดเหลือ 2 บาท และในที่สุดคือไม่มีเงินต้น กู้ถูกเงิน และทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ ก็ขาดทุน

สมาชิกจึงขอเชิญประธานกองทุนแต่ละกองมาหารืออีกครั้ง และปรับปรุงโครงสร้างหนี้ใหม่ เช่น มีหนี้ 6 กลุ่มเอามารวมเหลือกลุ่มเดียว ไม่เอาดอกเบี้ยตัดเงินต้นเพียงอย่างเดียว โดยมีเงื่อนไขว่าสมาชิกที่เข้าโครงการนี้จะใช้บริการกลุ่มอื่นอีกไม่ได้จนกว่าจะใช้หนี้กลุ่มนี้หมด และหากขาดส่งเกิน 3 เดือนจะมีระบบแจ้งเตือนก่อน ถ้าเกินกว่านี้อีกจะมีมาตรการตัดความช่วยเหลือตัดน้ำประปา

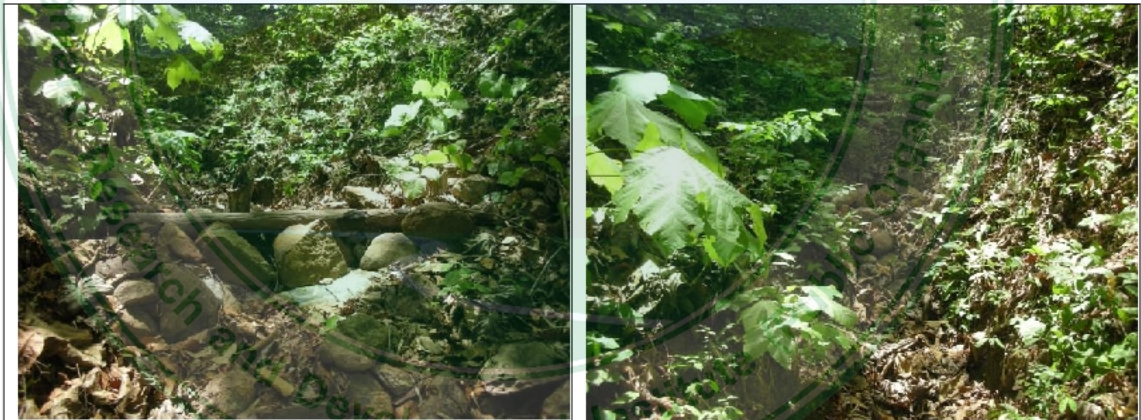
- ปี 2541 สร้างกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สมาชิกสามารถออมเดือนละเท่าไรก็ได้ โดยมีเงินปันและสวัสดิการ ได้กู้เงินดอกเบี้ยถูก (ได้ต้นแบบจาก อ.สุบิน และนำมาปรับใช้) หลังจากนั้น 4 ปี กลุ่มเล็กๆ เริ่มหายไป กลุ่มสัจจะเริ่มใหญ่ขึ้น ปัจจุบันมีเงิน 13 ล้านกว่าบาท คิดดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ 50 สตางค์ (ห้ามกลุ่มอื่นคิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ 2/เดือน)

กลุ่มสัจจะรับฝากเงินด้วย ปัจจุบันมีเงินออมเดือนละ 100,000 กว่าบาท ถ้าใครแบ่งครึ่งหักร้อยละ 3 ประกันความเสี่ยง ปีที่แล้วจ่ายคืนหุ้นละ ร้อยละ 3 บาทกว่า (หุ้นละ 10 บาท) อีกครึ่งเป็น

สวัสดิการถ่านอนโรงพยาบาลให้คืนละ 150 บาท นอนได้ 20 คืนต่อปี สฟได้ 5,000 บาท เกิดใหม่ เปิดบัญชีให้ 300 บาท สำหรับคนแก่มีกองทุนเยี่ยมไข้รายละ 300 ต่อปี

เปิดกองทุนฉุกเฉินอยู่ในกองสัจจะ โครกู้เกิน 20,000 บาทต้องทำจ้างองที่ดิน คณะกรรมการออมทรัพย์มีวาระ 2 ปี เมื่อหมดวาระต้องเว้น 1 ปี ถึงจะกลับมาเป็นใหม่ได้

- ปี 2540-2545 น้ำแห้ง จึงไปดูงานที่ห้วยฮ่องไคร้ 6-7 ครั้ง และกลับมาพิจารณาว่าเราสามารถนำกิจกรรมใดมาปรับใช้ได้บ้าง ครูเริ่มให้เด็กทำฝายบริเวณหลังโรงเรียนก่อน และถ่าย VDO ให้ผู้ใหญ่ที่มาเยี่ยมชมดู ต่อมาผู้ใหญ่ก็เริ่มทำฝาย กรรมการหมู่บ้านจะสำรวจว่าบริเวณไหนควรทำฝาย มีบ่เรียน 10 ห้วย สร้าง 10 ห้วย ชุดแรกทำ 216 ฝาย ทำจากข้างล่างขึ้นสันเขา พอฝนตกแล้วน้ำหายหมดจึงต้องมาตรวจสอบหาสาเหตุ แล้วเริ่มใหม่สร้างจากสันเขาลงมาข้างล่าง ทำได้ 500 กว่าฝาย ฝนตกมาแต่ไม่มีน้ำไหล และก็ตรวจสอบหาสาเหตุอีกครั้ง พบว่าในฝายมีน้ำ แต่ไหลช้ามาก จากนั้นอีก 5-6 วันต่อมา มีน้ำไหลเข้าอ่าง น้ำไม่ขุ่นเลยจนน้ำเต็มอ่าง และมีปลาล้นออกมา สมาชิกต้องไปเอาปลาออกมาจากอ่างนั่นคือจุดเปลี่ยน ชาวบ้านเห็นความสำคัญของฝาย ต่อมาชาวบ้าน นักศึกษา และองค์กรต่างๆ เข้ามาช่วยกันสร้างฝาย ทำฝายเล็กๆ ในพื้นที่ที่มีความชันมากก็ต้องมีฝายจำนวนมากยิ่งขึ้น

2. โครงสร้างประชากร

- จำนวนครัวเรือน 167 ครัวเรือน
- จำนวนประชากร 718 คน ชายมากกว่าหญิง
- คนในชุมชน อาชีพหลัก ทำไร่ ทำนา ทำสวน
อาชีพรอง รับจ้าง
- รายได้เฉลี่ย/คน ปีละ 30,000 บาท

3. สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน

- โรงเรียน 1 แห่ง ระดับถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- มีไฟฟ้า มีโรงไฟฟ้าขนาดเล็กด้วยการไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.)

- มีน้ำประปา มีโรงผลิตน้ำดื่มชุมชน
- ไม่มีศาสนสถานอื่น
- ไม่มีหน่วยงานของรัฐในชุมชน มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาบ่อย แต่ไม่ได้ตั้งในชุมชน มีคนมาศึกษาดูงาน ทั้งจากในและต่างประเทศ เช่นจากประเทศภูฏาน ส่งราชเลขา รมต. ป่าไม้ เกษตร มา เป็นต้น
- ถึงแม้ไม่มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามา ก็สามารถอยู่ได้เพราะชุมชนไม่ควรหวังพึ่งบุคคลภายนอกมาก อย่างไรก็ตามองค์ความรู้บางอย่างก็มาจากบุคคลภายนอก
  - ความช่วยเหลือที่เข้ามาในชุมชน SCG มูลนิธิไทยคม บุญรอดบริวเวอรี่ และอื่น ๆ

4. ปัญหา

- 4.1 ยาเสพติด
- 4.2 หนี้สิน

5. แนวทางการแก้ไข ใช้ชุมชนบำบัด

6. การเป็นผู้นำ

- นำด้วยอุดมการณ์หรือไม่ จิตพัฒนา
- ครอบครัวสำคัญ ภรรยาและบุตรจะต้องมีใจทำงานเพื่อส่วนรวม แบ่งเบาภาระ

- คนเริ่มรู้จักจากงานวิจัยบัญชีครัวเรือน การรวมกลุ่ม การทำอาชีพ เปลี่ยนพฤติกรรมให้คนเลิกเหล้าและบุหรี่ สิ่งสำคัญต้องเริ่มจากตนเองก่อน พฤติกรรมที่จับต้องได้ และปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่าง เพราะตัวอย่างที่ดีมีค่ายิ่งกว่าคำสอน

- เปิดโอกาสให้คนอื่นพูด ทำตัวเหมือนน้ำไม่เต็มแก้ว จะเน้นแต่รูปแบบเดิมๆ ก็ไม่ได้ หรือสมัยใหม่เกินไปไม่ได้ สภาพพัฒนาฯ จะพัฒนาคนต้องใช้เวลา จะให้เปลี่ยนพฤติกรรมทันทีไม่ได้ แต่ละคนมีความคิดแตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องหาวิธีการทำให้คนเห็นด้วยและมาร่วมในเป้าหมายเดียวกัน ส่วนคนที่ไม่เห็นด้วย ก็ควรต้องรับฟังพวกเขาด้วย

- ในชุมชนมีการวางระเบียบไว้ชัดเจนว่า ผู้ที่ขึ้นมาเป็นผู้นำจะต้องทำอะไร ห้ามใช้สารเคมีหรือนำเอาพื้นป่าเปลี่ยนเป็นซูเปอร์มาเก็ต ควรให้ความสำคัญกับอาหารในบ้าน เน้นบริโภคในชุมชนก่อน หากเหลือจึงค่อยนำมาขาย ด้วยวิธีการนี้ชุมชนสามารถตั้งราคาขายเท่าไรก็ได้

- หากขาดความร่วมมือจากชุมชนจะไม่สามารถสำเร็จได้ บางอย่างต้องอาศัยทีม ถ้าพลาดก็ช่วยกันรับ ช่วยกันแก้ จะต้องรู้ว่าคนกลุ่มไหนไม่เชื่อเรา ดูว่าแล้วเขาเชื่อใครก็ให้คนนั้นช่วยพูดจะดึงคนที่พอมีอุดมการณ์มาร่วมทีม ทีมสำคัญทำอะไรให้ทุกคนรู้ แบ่งเบาภาระหน้าที่รับผิดชอบ ดังนั้นในหมู่บ้านจะมีการจัดประชุมชาวบ้านเดือนละครั้ง ส่วนการประชุมแกนนำจัดขึ้นไม่ต่ำกว่าเดือนละ 3-4 ครั้ง

- การเลือกตั้งที่นี่ ถึงมีญาติจำนวนมาก แต่ไม่เคยทำงานให้ชุมชนจะไม่สามารถเป็นผู้นำได้

การเลือกผู้นำ พิจารณาจาก

- ความเสียสละ จิตอาสา ประโยชน์ส่วนรวม
- ที่สำคัญที่สุด ต้องมีคุณธรรม ซื่อสัตย์
- อายุไม่ใช่สิ่งสำคัญ แต่อยู่ที่อุดมการณ์ อยู่ที่ตัวตนว่าจะสร้างศรัทธาให้ชาวบ้านยอมรับได้มากน้อยเพียงใด
- ฐานะทางเศรษฐกิจ มีส่วนสำคัญเช่นกัน
- ถ้าไม่มีปัญญา ก็ไม่สามารถบริหารชุมชนได้
- ต้องกล้าตัดสินใจ กล้ารับผิดชอบ
- จิตสำนึกรักบ้านเกิด
- ครัวมีบทบาทสำคัญ ในการสร้างเด็กในชุมชน
- ต้องเอาผู้นำไปทำความเข้าใจก่อนว่าต้องพัฒนาอย่างไร การพัฒนาหยุดไม่ได้

- หากคนที่มีศักยภาพ จัดอบรมให้ผู้นำมาหมู่บ้านละ 3 คน พูดยภาพรวม แล้วแบ่งกลุ่มให้ส่งตัวแทนมาพูด คนที่ได้คิดและปฏิบัติด้วยตนเองจะสามารถตอบคำถามได้อย่างชัดเจน คนจะได้แสดงความกล้า ความคิดเห็น

- คุณภาพพื้นที่ ดูกิจกรรมใดขึ้นมา ถ้าทำแล้วเสร็จก็จะต่อไปได้ บางอย่างยาก ปลอ่ยให้คิดเจ้าหน้าที่หน่วยงานคอยเสริม ถ้าช่วยชาวบ้านตลอด ชาวบ้านจะอ่อนแอ เวลามีปัญหาจะรอความช่วยเหลือ เช่น ฤดูฝนฝ่ายขาด ถ้าจะรอให้ อบต. มาแก้ไข ก็จะต้องรองบประมาณ นานหลายเดือน ชุมชนก็จะแก้ปัญหาเอง โดยการตรวจดูว่าฝ่ายนั้นมีสมาชิกได้รับผลกระทบกี่คนและให้สมาชิกทั้งหมดมาช่วยกันซ่อม ก็จะสามารถแก้ปัญหาได้

- รู้เทคโนโลยี บางอย่างที่มีความจำเป็น

โครงสร้างพัฒนาแบบยั่งยืน

ร้อยละ 10 หัวใจ ใจสู้ รุ่งงาน ประสานเก่ง

ร้อยละ 30 รอดูที่ทำ

ร้อยละ 40 เอาหมู่บ้านมากกว่า

ร้อยละ 20 ได้แต่พูด นินทาคนอื่น ทำงานไม่ได้เรื่อง

วันที่สำรวจ 19 พฤษภาคม 2557
 ชุมชนที่สำรวจ วัดพระธาตุเจดีย์ หมู่บ้านแม่เจดีย์ หมู่ที่ 3 ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า
 จังหวัดเชียงราย
 พื้นที่ นอกโครงการหลวง
 ผู้ให้ข้อมูล หลวงพ่อถวัลย์ กันทะปวน

1. ตำแหน่งในชุมชน

- อดีต รักษาการเจ้าอาวาสวัดแม่เจดีย์ และเจ้าคณะตำบล
- ปัจจุบัน เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแม่เจดีย์ พระครูไพบูลย์ (เป็นตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้ง)

เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแม่เจดีย์ได้กว่า 10 ปีแล้ว

- เป็นพระที่มี system thinking
- ประสานผลประโยชน์

พิพิธภัณฑ

อายุ	59 ปี บวชเป็นพระตั้งแต่อายุ 14 ปี
การศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ทางพระได้นักธรรมโท ได้ปริญญาคุณฐิ บัณฑิตกิตติมศักดิ์จากราชวงศล้านนา
ภูมิลำเนา	เป็นคนเมือง เกิดที่ชุมชนนี้

ภูมิลำเนาของบิดามารดา บิดาเป็นชาว อ. สันทราย แต่ย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านแม่เจดีย์นานแล้ว ส่วนมารดาเป็นชาวจังหวัดลำพูน คุณตาเป็นแพทย์แผนโบราณ บิดามีอาชีพเป็นเกษตรกรและยังเป็นแพทย์แผนโบราณด้วย คนเเได้เรียนรู้แพทย์แผนโบราณจากตาและเป็น พอ.สว. เคยรักษาและฉีดยาให้ชาวบ้าน

2. ข้อมูลชุมชน

บ้านแม่เจดีย์ เป็นบ้านคนพื้นเมืองทางเหนือ มีจำนวน 220 ครัวเรือน และมีประชากรประมาณ 700 คน โดยมีรายได้ประมาณ 50,000 บาทต่อครัวเรือน รายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร ปลูกข้าวนา และอุตสาหกรรมครัวเรือน

- คนในชุมชน อาชีพหลัก ทำไร่ ทำนา ทำสวน
อาชีพรอง ทำกระดุมกะลามะพร้าว ทำตุ๊กตา ส่งออก
- โรงเรียน 1 แห่ง ระดับประถมศึกษา กำลังจะถูกยุบเพราะไม่มีนักเรียน
- มีไฟฟ้า มีน้ำประปา

- มีวัดในหมู่บ้าน 1 วัด และอยู่นอกพื้นที่หมู่บ้านอีก 1 วัดที่เป็นที่จำวัดของพระครูไพฑูริย์
- ไม่มีหน่วยงานของรัฐในชุมชน

3. บทบาทของพระครู

- เริ่มเป็นนักพัฒนาเมื่อปี 2520 ตอนนั้นเป็นเจ้าของตำบล ได้รับการอบรมจากหลวงพ่อบัณฑิต และหลวงพ่อกิตติพิทุโธ พอมาอยู่วัดในหมู่บ้านมีขอบเขตทำอะไรไม่ได้มากนัก มีกรรมการ-คณะกรรมการมากมาย เลขาธิการออกจากหมู่บ้าน สภาตำบลนิมนต์ให้มาอยู่บนเขาก็เลยออกมา เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2531

- เริ่มงานพัฒนาจากการสังเกตดูพื้นเพจิตใจชาวบ้านเขาอยู่อย่างไรก็อย่างนั้น เหมือนคนอยู่ในโลกมืด เลยจะชี้ทางออก จะไปทางไหน อย่างไร

- เคยคิดจะสึก 2 ครั้ง ครั้งแรกอายุ 19 ปี ตอนนั้นเป็นวัยรุ่น ญาติขอให้เกณฑ์ทหารให้บวชพระก่อน พออายุ 30 กว่าๆ มีปัญหาการพัฒนาชาวบ้านมองว่าเป็นพระในกำแพงวัด พอออกมานอกกำแพง ก็ถูกวิจารณ์ว่าไม่ใช่กิจของสงฆ์พอเราจับงานจริงๆ จังๆ ไม่ได้ ก็รู้สึกเบื่อเพราะเป็นคนมีอุดมการณ์

- สมัยก่อนตอนที่เจ้าคณะตำบล ตอนที่อยู่ในหมู่บ้านสร้างสมุนไพรรักษาสมุนไพร ต้มแจกชาวบ้านที่มั่ววัด คนเริ่มรู้ว่าเราทำได้ ชาวบ้านก็เริ่มมาใช้บริการมากขึ้น แล้วก็เห็นชาวบ้านลำบากไม่มีข้าวกิน เลยตั้งธนาคารข้าวในวัดในหมู่บ้าน สงเคราะห์คนที่ขาดแคลน

- มูลเหตุเพราะเคยอยู่กับพระกิตติพิทุโธ ซึ่งปลุกฝังให้พระคลุกคลีกับชาวบ้าน ไปเยี่ยมเยียน ให้พัฒนาวัด ดึงผู้สูงอายุให้เข้าวัด สวดมนต์ นั่งกรรมฐาน เคยได้รับรางวัลที่ 1 ในคราวประกวดคนนอนวัดจำนวนมากที่สุดของอำเภอเวียงป่าเป้า

- การที่ได้รับความร่วมมือจากทั้งชาวบ้านและหน่วยงาน อาจเป็นเพราะเป็นพระ และการชี้แจงว่างานที่ทำเป็นของส่วนรวม นอกจากนั้นชุมชนโดยรอบจะแจกโลงศพ แจกสังฆทาน

- การพัฒนาวัดพระธาตุ เดิมเป็นวัดร้าง (มีประวัติในหนังสือ) พระครูได้มาฟื้นฟูเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2531 มากับเณรและเด็กวัด โดยทางสภาตำบลนิมนต์ให้ขึ้นมา ได้ตั้งปณิธานไว้ 3 ข้อ

1. เพื่อบูรณะเจดีย์ร้าง 2 องค์ ปัจจุบันมีเจดีย์ 4 องค์
2. เพื่อให้วัดพระธาตุเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบประยุกต์ ให้ประยุกต์เข้าการศึกษา ป่าไม้ อุทยาน ชลประทาน ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ให้เข้ากับภาครัฐและภาคเอกชนให้เข้ากันได้ (ที่นี้ได้จัดค่ายอบรมทั้งนักเรียนและหน่วยงานราชการฯ มา 20 กว่าปี)

3. เพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่าอันเนื่องมาจากวัดพระธาตุออกไป เดิมพื้นที่ของวัดมี 3 งาน 24 ตารางวา (ปัจจุบันพื้นที่ของวัดจริง 300 กว่าไร่ รวมที่ดินที่ซื้อและขอจากป่าไม้) เคยขอพื้นที่จาก

ป่าไม้ 20,000 กว่าไร่ แต่ติดปัญหาเขตอุทยาน เลยเหลือเพียง 7,200 ไร่ และของงบประมาณจากชาวบ้านบ้าง จากราชการบ้าง ทำถนนรอบเขาไป 50-60 กม. เป็นแนวกันบุกกรุก กันทำลาย การทำถนน ไฟฟ้า ทำให้สะดวกต่อการปฏิบัติธรรม

โครงการใหญ่ๆ ที่ประสบความสำเร็จ

- อนุรักษ์พื้นที่ป่า 7,200 ไร่ ในตำบลแม่เจดีย์ใหม่นี้ ได้ขอให้กำนันขอร้องให้ชาวบ้านมีป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน พระครูให้พระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทรไว้ที่ป่าชุมชนทุกหมู่บ้านทั้ง 14 หมู่บ้าน ครบทั้งหมดในปี 2550 ให้ชาวบ้านดูแลป่า

- โครงการคืนป่าต้นน้ำแม่ลาว คู่แผ่นดิน บ้านแม่โถ ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ โดยการสำรวจครัวเรือนและที่ดินทำกินบ้านแม่โถที่มีชาวบ้านไปตั้งถิ่นฐานป่าต้นน้ำ มีผู้บริจาคเงิน 1,700,000 บาท ให้มอบเป็นทุนในที่ทำกินแห่งใหม่แก่ชาวบ้านแม่โถ 17 ครอบครัว ย้ายออกมาอยู่ที่ห้วยป่าคั้ง

- โครงการปลูกเสาวรส มีชาวบ้านป่าเมียง 7 หมู่บ้าน ไปปลูกเสาวรส และตัดไม้ไปทำนั้งร้านเสาวรส แต่ละคนตัดมาเป็นหลายร้อยท่อน แล้วเสาวรสติดเชื้อรา จึงต้องนำเอาสารพิษไปพ่นหัวน้ำ หลวงพ่อเห็นว่าคนบริโภคน้ำข้างล่างมีปัญหา และขอผู้ใหญ่ให้มาทอดกฐินแล้วขอให้ 7 หมู่บ้านขึ้นโครงการตามพระราชดำริ

ความช่วยเหลือที่เข้ามาในชุมชน

1. กรมทางเข้ามาสร้างถนนคอนกรีต 50 กม. ในวัด
2. อนุรักษ์พันธุรูปลา ได้สร้างวังมัจฉากรมประมงเอาพันธุ์มาให้บางส่วน

ปัญหา

1. สภาพปัญหา

- ชาวบ้านอาชีพเลื่อนลอย ตัดไม้เผาถ่าน

2. แนวทางแก้ไข

- การที่เรารักษาป่า เท่ากับไปตัดการทำมาหากินของชาวบ้านจึงต้องหาทางเปิดอาชีพให้ชาวบ้าน เลยสร้างรูปปั้นครุบาศรีวิชัยขนาดใหญ่ที่ริมถนน ด้านข้างของรูปปั้นมีโครงการจะเปิดเป็นศูนย์ OTOP ชาวบ้านที่จะมาขายของต้องเช่าพื้นที่ของวัด เพราะต้องมีค่าดูแลรักษา และมีนโยบายใครมีสินค้าอะไรให้เอามาโชว์ แล้วให้ตั้งเป็น order ซึ่งต้องใช้เวลาอาจจะนานหน่อย

4. บทบาทผู้นำ

คติผู้นำของพระครูโพนุลย์

- อดทน หนักแน่น เหตุผล เด็ดขาด จลลิต ยุติธรรม ไม่ลี้มตน ไม่ลี้มคน ไม่ลี้มคุณ (ฝน น้ำ ไฟ ลม)

การเป็นผู้นำ

- สำคัญที่สุดคือ อุดมการณ์ ทำอะไรต้องมีเป้าหมายว่าถ้าพัฒนาแล้วจะเป็นอย่างไร
- ผู้นำชุมชนต้องพูดจริงทำจริง ทำทุกครั้งต้องให้ชาวบ้านรับทราบ ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม ชี้แจงว่าทำไปแล้วจะเกิดประโยชน์อะไรในระยะสั้น ระยะยาว การพัฒนาบางอย่างจะเป็นแบบเผ่าฟาง แต่บางอย่างจะอยู่ถาวร หลวงพ่อจะพูดทุกงานที่ไปว่าจะนำสู่ความถาวร ไม่ได้พูดแบบทำทั้ง แต่บางอย่างพูดทั้งหมดไม่ได้เพราะบางคนรู้แล้วอาจขัดขวาง

- การเป็นผู้นำของหลวงพ่อก็จะเป็นเอกเทศ ไม่ได้จัดกับทางผู้ใหญ่บ้านเพราะไม่เคยไปเบียดเบียน เพียงแต่ขอความร่วมมือจากชาวบ้านให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมสำคัญที่สุด

1. เทศน์ให้ฟัง
2. ต้องทำให้เขาเห็น
3. เป็นแบบอย่างให้เขา

- มีความสามารถในการจูงใจ นำเสนอ
- ชูานะ มีอะไรต้องช่วยเขา มีงานก็ไปร่วม
- ทำงานร่วมกับสมาชิก
- ใช้จิตวิทยาและวิชาการร่วมกัน
- ต้องมีผลงานของตัวเอง

- ต้องแสดงให้เห็นเป้าหมายว่า สิ่งที่จะพัฒนาเป็นการสนองนโยบายอะไรบ้าง
- โปร่งใส ไม่มีการทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

การเลือกคนเป็นผู้นำ

- หาข้อมูลจากผู้ใหญ่บ้านก่อน ใครเป็นอะไร อย่างไร
- ต้องสร้างคนสมัยใหม่ อายุ 35- 50 ปี
- ต้องมีค่าตอบแทน
- ผู้หญิงบทบาทไม่ค่อนแค้น
- มีความรู้สมัยใหม่ บูรณาการกับสิ่งที่มีอยู่ คอมพิวเตอร์ร้อยละ 25 กับท้องถิ่น นอกนั้นชุมชนไม่ต้องการ
- ถ้าคุ้มสุราเพื่อเข้าสังคมก็สามารถยอมรับได้ แต่ไม่ควรเมาตลอดเวลา
- การประณีประนอม ผลประโยชน์ Win Win
- ใจถึง เด็ดเดี่ยว เด็ดขาด
- มีความสามารถในการนำเสนอ
- หาโอกาสได้
- คนในชุมชนจะได้เปรียบในการเป็นผู้นำเพราะคนในชุมชนรู้จัก
- ไม่จำเป็นต้องสำเร็จการศึกษาในระดับสูง

วันที่สำรวจ 7 มิถุนายน 2557
 ชุมชนที่สำรวจ หมู่บ้านขุนกลาง หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
 พื้นที่ ในโครงการหลวง
 - หมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วย

ผู้ให้ข้อมูล นายวิเชียร โรจนสรเสรีคุณ

1. ข้อมูลบุคคลผู้ให้ข้อมูล

1. ตำแหน่งในชุมชน
  - ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นมา 4 ปีแล้ว
  - กรรมการหมู่บ้าน
  - ชูรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน

2. ชชาติพันธุ์ ม้ง

- ภูมิลำเนาเดิม เป็นชาวอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เข้ามาอาศัยในหมู่บ้านขุนกลาง ช่วงปี 2545 โดยแต่งงานกับคนในชุมชนนี้

- บิดาและมารดาเป็นชนเผ่า ม้ง
- ภรรยาเป็นชนเผ่าม้ง

3. ประวัติส่วนบุคคล

- อายุ 30 ปี
- สำเร็จการศึกษาระดับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สายเกษตร
- สถานภาพ สมรส มีบุตร 2 คน คนที่ 1 เพศชาย กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คนที่ 2 เพศหญิง กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
- อาชีพหลัก เกษตรกรรม รายได้โดยประมาณ 100,000 กว่าบาท
- เมื่อเปรียบเทียบกับคนในชุมชน จัดว่ามีฐานะปานกลาง

2. ข้อมูลชุมชน

1. ประวัติชุมชน

- เป็นชุมชนมา 110 ปี ม้งเป็นคนมาตั้งรกราก หมู่บ้านบริวารมีทั้งม้งและกระเหรี่ยง

2. ประชากร

- ประมาณ 230 กว่าครัวเรือน ประชากร ประมาณ 1,800 คน
- มีรถยนต์ 200 กว่าคัน กล่าวคือทุกบ้านมีรถยนต์ของตนเอง บางบ้านมี 2 คัน มอเตอร์ไซด์ มีกันทุกบ้านและเกือบมีเท่าจำนวนประชากร
- คนในชุมชน อาชีพหลัก ปลูกดอกไม้ เบญจมาศ การ์เนชั่น อาชีพรอง กะหล่ำปลี สตอร์เบอร์รี่ เคพกูสเบอร์รี่ ท้อ ลูกพลับ
- รายได้เฉลี่ยของคนในชุมชน ประมาณเดือนละ 6,000 บาท เศรษฐกิจที่นี้อยู่ในระดับดี คนในชุมชนขยันแทบจะไม่ได้พักผ่อน

3. สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน

- โรงเรียน 1 แห่ง มีถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นโรงเรียนขยายโอกาส
- มีไฟฟ้าภูมิภาค มีน้ำประปาภูเขา
- มีวัด 1 แห่ง โบสถ์คริสต์ 3 แห่ง แคทอลิกและ โปรเตสแตนท์ ยังนับถือผีอยู่

- หน่วยงานของรัฐในชุมชน มีประมงน้ำจืด เกษตรที่สูง หน่วยจัดการต้นน้ำ ทหารอากาศ ป่าไม้ หมวดยาง อุตสาหกรรม โครงการหลวง
- ความช่วยเหลือที่เข้ามาในชุมชน โครงการหลวงซื้อดอกไม้

4. ปัญหา

4.1 ประการแรก

- 4.1.1 ดอกไม้ส่งโครงการหลวงต้องคัดเกรด ชื่อเกรด A อย่างเดียว
- 4.1.2 แนวทางแก้ไข เน้นตลาดที่กรุงเทพฯ ขายง่ายกว่าเพราะขายได้ทุกเกรดแต่บางที่ดอกก็ล้นตลาด

4.2 ประการที่สอง

- 4.2.1 น้ำไม่ค่อยพอใช้
- 4.2.2 แนวทางแก้ไข ฝ่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาสร้างให้

3. การเป็นผู้นำชุมชน

- ต้องมีความสามารถ ต้องรู้จักจริง มีผลงาน
- เสียสละ อดทนจะอยู่ได้นาน
- รู้วิธีการวางแผน รู้วิธีดึงงบประมาณ
- รู้ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม
- ฐานะไม่ดีเป็นผู้นำลำบาก เงินเดือนผู้ใหญ่มาก, ผู้ช่วย ไม่พอ มักจะหมดไปกับภาษีสังคม
- เมียผู้นำต้องใจกว้าง บางทีผู้ใหญ่มากต้องดูแล แต่ไม่ได้เลี้ยงผู้ใหญ่มาก
- ต้องมีทีมงาน ไม่มีทีมจะทำงานไม่ได้
- แซ่ยังสำคัญ
- ผู้หญิงอาจจะเป็นผู้นำได้ เพราะบางทีผู้ชายจะเกรงใจ
- เทคโนโลยีมีจำเป็น
- ติดต่อราชการต้องกล้า ต้องรู้ธรรมเนียม
- พูดรู้เรื่อง อธิบายได้ เข้าสังคมเป็น เหล้าไม่เกี่ยว
- บุคลิกและการแต่งตัวเหมาะสม
- มีศีลธรรม แต่ตรงเกินไปก็ไม่ได้

- จะเป็นผู้นำต้องมีความพยายามในการยกระดับฐานะทางสังคมให้สูงขึ้น เช่น การเริ่มจากตำแหน่งกรรมการ และได้เลื่อนฐานะเป็นผู้นำ
- สิ่งสำคัญคือความร่วมมือ

การเลือกผู้นำ

- ต้องถามผู้อาวุโส อดีตผู้ใหญ่บ้าน
- คนรุ่นเดียวกัน
- กระจายอำนาจแต่ละแซ่

วันที่สำรวจ 12 มิถุนายน 2557

ชุมชนที่สำรวจ หมู่บ้านแม่สาใหม่ หมู่ 6 ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

- เป็นชุมชนต้นแบบ
- เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

พื้นที่ ในโครงการหลวง

ผู้ให้ข้อมูล นายกิตติพงศ์ ถนอมรุ่งเรือง

1. ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้ข้อมูล

1. ตำแหน่งในชุมชน

- ผู้ใหญ่บ้าน เป็นเวลา 7 ปีแล้ว

2. ชชาติพันธุ์ ม้ง

- ภูมิลำเนาเป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่เกิด
- บิดาและมารดาเป็นชนเผ่า ม้ง
- ภรรยาเป็นชนเผ่า ม้ง (แม่แจ่ม)

3. ประวัติส่วนบุคคล

- อายุ 43 ปี
- สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3
- สถานภาพ สมรส มีบุตร 4 คน คนที่ 1 กำลังเรียนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คนที่ 2 กำลังเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คนที่ 3 กำลังเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 คนที่ 4 กำลังเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1

- อาชีพหลัก ทำไร่ ทำสวน ลิ่นจี่ มันฝรั่ง รายได้ประมาณปีละ 1 ล้านบาท
- เมื่อเปรียบเทียบกับคนในชุมชน จัดว่ามีฐานะปานกลาง
- พื้นฐานของบิดามารดา บิดาเคยดำรงตำแหน่งเป็น ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

2. ข้อมูลชุมชน

1. ประวัติชุมชน

- ตั้งหมู่บ้านตั้งแต่ ปี 2508 หลังจากที่ย้ายลงมาจากหมู่บ้านแม่สาเก่าเนื่องจากปัญหาการขาดแคลนน้ำ

- ในอดีต ชาวบ้านจะปลูกฝิ่น แต่ในช่วงปี 2513 ได้มีการปราบปรามยาเสพติด และเลิกปลูกฝิ่น

- ในปี 2524 ได้มีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ทำให้บ้านแม่สาใหม่ เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยาน จึงได้รับอนุญาตให้ทำการเกษตรได้เฉพาะในพื้นที่จำกัด ซึ่งได้ทำกินอยู่ก่อนที่จะประกาศเป็นเขตอุทยาน

- ในปี 2540 หน่วยวิจัยโครงการหลวง ซึ่งทำงานร่วมกับอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ได้รับการแนะนำให้รู้จักกับชมรมอนุรักษ์ และหลังจากนั้น ก็ได้ร่วมกันทำงานตั้งแต่การจัดสร้างเรือนเพาะชำท้องถิ่น เพื่อผลิตกล้าไม้ อบรมเจ้าหน้าที่เรือนเพาะชำ และจัดหาทุนสนับสนุนกิจกรรมปลูกป่า และกิจกรรมการศึกษาในระยะยาว แปลงปลูกป่าในปีแรกจัดตั้งในปี 2540 แต่ประสบปัญหาไฟไหม้

- ในปี 2541 จึงได้จัดตั้งแปลงปลูกป่าสาธิต ใน 4 แปลง แปลงละ 4 ไร่ โดยเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งแปลงสาธิตเหล่านี้เอง ได้กลายเป็นแหล่งศึกษาดูงานตลอดมา

2. ประชากร

- ประมาณ 170-180 ครัวเรือน ประชากร ประมาณ 1,100 กว่าคน หญิง-ชายพอ ๆ กัน ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าม้งและคนเมือง

- มีรถยนต์ มีทุกบ้านอย่างน้อยบ้านละ 1 คัน ทั่วไปมี 2 คัน บางบ้านมี 4-5 คัน รถเก๋งมี 2 คัน มอเตอร์ไซค์และทีวีมีทุกหลัง ตู้เย็นและเครื่องซักผ้าเกือบทุกหลัง

- คนในชุมชน อาชีพหลัก ทำไร่ ชายของที่ไนท์บาชาร์เชียงใหม่
อาชีพรอง ไม่มี

- รายได้เฉลี่ยของคนในชุมชน โดยเฉลี่ยประมาณ 50,000 บาทต่อครัวเรือน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับขนาดของที่ดินที่ถือครอง ถ้ามีที่ดินมากและอาศัยอยู่มานานจะมีรายได้มากกว่านั้น แต่ที่ทุกบ้านต้องมีรถยนต์เพราะจำเป็นต้องใช้ในการเดินทางเข้าเมืองและไปไร่

3. สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน

- โรงเรียน 1 แห่ง มีสอนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3
- มีไฟฟ้าภูมิภาค มีน้ำประปาภูเขา
- ศาสนสถาน มีวัด 1 แห่งแต่ไม่มีพระ โบสถ์คริสต์ 1 แห่ง
- หน่วยงานของรัฐในชุมชน โครงการหลวงสนับสนุนให้ความรู้การเพาะปลูก
- ความช่วยเหลือที่เข้ามาในชุมชน

1. ปี 2549 หน่วยวิจัยฯ ร่วมกับชาวบ้าน ได้จัดกิจกรรมปลูกป่าขึ้น ภายใต้การร่วมมือของ อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย และการสนับสนุนจาก กองทุนสัตว์ป่าโลกแห่งประเทศไทย

2. ปี 2549 ได้มีกิจกรรมปลูกป่า ของหมู่บ้าน แม่สาใหม่ อีกครั้ง ได้รับการสนับสนุนจาก โครงการ “ปลูกต้นไม้วันนี้” โดยมี มิสเตอร์ คริส จากโครงการ ได้มาร่วมปลูกต้นไม้ และดูงาน และได้มอบเงิน สนับสนุนกิจกรรมการปลูกป่าของบ้านแม่สาใหม่

3. หน่วยงานคิงพาวเวอร์โดยกองทุนสัตว์ป่าโลกแห่งประเทศไทย ได้สนับสนุนให้จัดสร้าง “เรือนเพาะชำและแหล่งเรียนรู้” และทำพิธีเปิดไปเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2550

4. กองทุนสัตว์ป่าโลก ยังได้สนับสนุนแปลงปลูกป่าปีละ 20ไร่ ในปี 2550 และ 2551

4. ปัญหา

4.1 ประการแรก

4.1.1 น้ำที่ทำกิน

4.1.2 แนวทางแก้ไข น้ำแบ่งกันใช้ มีการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ป่าพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ห้ามคนเข้าไปล่าสัตว์หรือไปเพาะปลูกเพื่อรักษาป่าต้นน้ำไว้

3. การเป็นผู้นำ

- มีความรู้ แต่ไม่จำเป็นต้องสำเร็จการศึกษาในระดับสูง
- ครอบครัวมีความสำคัญ ต้องมีความเข้าใจกัน
- ระบบอุปถัมภ์ไม่จำเป็น
- การเป็นลูกผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ไม่ได้มีผลต่อการได้รับคัดเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน
- การเลือกผู้ช่วยที่เก่ง สามารถทำงานได้ดี

การเลือกคนเป็นผู้นำ

- ต้องมีทักษะทางภาษา สิ่งนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมาก
- ต้องใช้อินเทอร์เน็ตได้
- อายุ ไม่เกี่ยวกับการความสามารถในการเป็นผู้นำ
- เสียสละ
- แข็งแรงสำคัญ
- ต้องทำงานจะพัฒนาตัวเองได้ คนเก่งอาจจะไม่ได้งาน
- เข้ากับชาวบ้านได้
- ฐานะทางเศรษฐกิจดี

วันที่สำรวจ 20 มิถุนายน 2557
 ชุมชนที่สำรวจ หมู่บ้านป่าแป๋ หมู่ 7 ตำบลป่าพลู อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน
 เป็นหมู่บ้านแห่งเดียวในจังหวัดลำพูนที่ปลูกกาแฟ ปลูกทั้งหมด 2,977 ไร่
 พื้นที่ นอกโครงการหลวง
 ผู้ให้ข้อมูล นายนิรันดร์ บุญเป็ง

1. ข้อมูลบุคคลที่ให้ข้อมูล

1. ตำแหน่งในชุมชน

- ผู้ใหญ่บ้าน เพิ่งได้รับตำแหน่งยังไม่ถึง 2 ปี
- สมาชิก อบต.ป่าพลู เป็นเวลา 2 สมัย

2. ชาติพันธุ์ กระเหรี่ยง

- ภูมิล้านนา เป็นคนในชุมชน
- บิดาและมารดาเป็นชนเผ่า กระเหรี่ยง
- ภรรยาเป็นชนเผ่า กระเหรี่ยง

3. ประวัติส่วนบุคคล

- อายุ 28 ปี
- สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระบบการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)
- สถานภาพสมรส มีบุตร 1 คน คนที่ 1 กำลังเรียน มัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 1 (กศน.)
- อาชีพหลัก ทำนา กาแฟ เลี้ยงวัว ทำนาไว้กิน เหลือแบ่งให้ญาติพี่น้อง
- รายได้ปีละประมาณ 20,000 บาท
- เมื่อเปรียบเทียบกับคนในชุมชน จัดว่ามีฐานะดีกว่าทั่วไป
- พื้นฐานของบิดามารดา บิดาไม่ได้เป็นผู้นำ แต่ลุงเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก

2. ข้อมูลชุมชน

1. ประวัติชุมชน

- ปี 2436 ย้ายมาจากบ้านแม่สี แม่ฮุย ตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 11 หลังคาเรือน 12 ครอบครัว 35 คน
- ปี 2457 จัดตั้งกลุ่มบ้านขึ้นบ้านห้วยหละ
- ปี 2469 เริ่มทำบัตรประชาชนครบทุกคน

- ปี 2514 มีเพื่อนบ้านย้ายมาเพิ่ม แยกเป็นหมู่ 7 ผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อพะโย บุญเป็ง ซึ่งเป็นลุงของผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

- ปี 2538 ผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูนขึ้นมาเยี่ยมเยียนเป็นครั้งแรก
- ปี 2539 เริ่มแต่งตั้งสภาตำบล
- ปี 2545 จัดตั้งกลุ่มประกอบอาชีพ/รายได้
- ปี 2547 เริ่มแต่งตั้งเป็นสมาชิก อบต.ป่าพลู
- ปี 2549 เปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- ปี 2551 โอนโรงเรียนเข้าสังกัด อบจ. ลำพูน
- ปี 2555 เริ่มตั้งป่าชุมชน

2. ประชากร

- ทั้งหมด ประมาณ 70 ครัวเรือน ประชากร 332 คน ชาย 191 คน หญิง 141 คน
- คนในชุมชน อาชีพหลัก หางของป่า รับจ้าง

อาชีพรอง หาเกษตร บางบ้านปลูกกาแฟ บางบ้านปลูกข้าว แต่พื้นที่เป็นหุบเขาจึงมีพื้นที่ทำกินน้อยมาก

- รายได้เฉลี่ยของคนในชุมชน 10,000 กว่าบาท ตกเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

3. สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน

- โรงเรียน 1 แห่ง มีสอนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6
- มีไฟฟ้าโซลาเซลล์ ไม่มีน้ำประปา ใช้น้ำบ่อ 6 บ่อ มี 6 หมวดแต่ละหมวดมี 1 บ่อ
- มีโบสถ์คาทอลิก 1 แห่ง อารามสงฆ์ 1 แห่ง

- ไม่มีหน่วยงานของรัฐในชุมชน อดีตเคยมีศูนย์พัฒนาชาวเขา แต่ปัจจุบันนี้ต้องดูแลทั้งพื้นราบและชาวเขา นานๆ จะขึ้นมาสักครั้ง

- ความช่วยเหลือที่เข้ามาในชุมชน ธนาคารข้าวของพระราชทาน กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้าน การดำเนินงาน โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กขคจ.) เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาชาวเขาเอาก้ากาแฟมาให้ปลูก เมื่อก่อนราคาไม่ดี คนไม่มาซื้อ ชาวบ้านปลูกทุกหลัง การขายจะขายเมล็ดสุก แต่เมื่อ 2-3 ปีที่ผ่านมากลุ่มท่องเที่ยวแม่กลางหลวงแนะนำว่าต้องกะเทาะเปลือกตากแห้ง ราคาจะดีกว่า และประสานกับทาง อบจ. ลำพูนให้ช่วยรับซื้อ

4. ปัญหา

4.1 ประการแรก

4.1.1 น้ำแล้ง เพราะหมู่บ้านอยู่พื้นที่สูง ไม่สามารถดึงน้ำขึ้นมาทำประโยชน์

4.1.2 แนวทางแก้ไข ต้องใช้มอเตอร์ไซค์ไปขนน้ำจากที่อื่นมา

4.2 ประการที่สอง

4.2.1 ราคาเมล็ดกาแฟต่ำกว่าท้องตลาด ปริมาณผลผลิตได้น้อย

4.2.2 แนวทางแก้ไข ได้ไปติดต่อกาแฟแต่ก็ไม่ได้ผล

4.3 ประการที่สาม

4.3.1 ปลุกข้าวได้ไม่พอบริโภค

4.3.2 แนวทางแก้ไข คนที่มีข้าวเหลือแบ่งปันกัน

3. การเป็นผู้นำ

- เสียสละเวลา เพื่อส่วนรวม
- ตั้งใจทำงาน
- อายุไม่สำคัญต่อความสามารถในการเป็นผู้นำ
- ถ้าครอบครัวไม่เข้าใจ ไม่อดทน ก็สามารถเป็นผู้นำได้ลำบาก บ้านนี้มี 300 กว่าคน จิตใจของคนไม่เหมือนกัน ถ้าเจอปัญหาครอบครัวต้องเข้าใจก่อนถึงจะปกครองลูกบ้านได้
- ฐานะทางเศรษฐกิจมีส่วนสำคัญเช่นกันต้องมีเครื่องมือเช่น รถยนต์ ถ้าไม่มีเวลาชาวบ้านเจ็บป่วยก็ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้และต้องใช้ในการติดต่อประสานงาน
- ชาวบ้านต้องให้ความร่วมมือ
- ทีมงานสำคัญ ต้องร่วมมือ สามัคคีกับชุมชน พุดให้คนในชุมชนเข้าใจได้ และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน งานจึงจะสำเร็จ ทีมงานก็มีผู้นำที่คอยสนับสนุนทางด้านแม่บ้าน
- ต้องเข้าถึงระดับผู้นำสูง สิ่งใดที่เราไม่รู้ต้องไปขอคำแนะนำ
- ต้องสำเร็จการศึกษาในระดับสูง
- เทคโนโลยีจำเป็น เพื่อสามารถทำทันผู้อื่น และเตรียมตัวเข้าสู่อาเซียนด้วย
- คุณผลงาน ถ้าไม่มีผลงานชาวบ้านจะไม่เลือก

4. การเลือกผู้นำ

- มีความสนใจ
- มีความรับผิดชอบ รับผิดชอบทำจริงตั้งใจทำงานเพื่อเป็นตัวอย่าง
- เสียสละ

- วันที่สำรวจ** 11 มิถุนายน 2557
- ชุมชนที่สำรวจ** หมู่บ้านห้วยหินลาดใน หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
- ห้วยหินลาดในเป็นชุมชนต้นแบบการอนุรักษ์ป่าไม้และการดูแลสิ่งแวดล้อม
- ชุมชนห้วยหินลาดใน ได้รับรางวัลและได้รับการยกย่องเป็นตัวอย่างระดับชาติหลายรางวัล ได้แก่
    - พ.ศ.2535 รางวัลหมู่บ้านประชาธิปไตยดีเด่น ให้ความเสมอภาคทุกวัยทุกกลุ่ม
    - พ.ศ.2542 รางวัลลูกโลกสีเขียวของ ปตท.
    - พ.ศ.2548 รางวัลประเภทกลุ่มเยาวชน และรางวัลศิลปินแห่งชาติ 5 ปี และรางวัลรูปธรรมในการจัดการทรัพยากร โดยกระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
    - พ.ศ. 2553 พื้นที่นาร่องโหนดชุมชน
    - พ.ศ.2553 ชุมชนนาร่องเขตสังคมวัฒนธรรมพิเศษตามมติ ครม.
    - ป่าไม้จังหวัดเชียงราย กำลังส่งหมู่บ้านเข้าประกวดหมู่บ้านตัวอย่าง

พื้นที่ นอกโครงการหลวง

ผู้ให้ข้อมูล นายปรีชา ศรี

1. ข้อมูลบุคคลผู้ให้ข้อมูล

1. ตำแหน่งในชุมชน

- ชาวบ้านยกย่องให้เป็นปราชญ์ชาวบ้านตั้งแต่ยังเป็นหนุ่มเป็นผู้นำตามประเพณีและเรียกว่า “พ่อหลวงปรีชา” หรือ “พ่อปรีชา”

- ประธานกรรมการหมู่บ้าน
- ประธานกรรมการสถานศึกษา

2. ชชาติพันธุ์ กระเหรี่ยง

- ภูมิลำเนา เป็นคนในชุมชน
- บิดา และมารดาเป็นชนเผ่า กระเหรี่ยง
- ภรรยาเป็นชนเผ่า กระเหรี่ยง

3. ประวัติส่วนบุคคล

- อายุ 60 ปี
- การศึกษา อ่านออกเขียนได้ ศึกษาด้วยตัวเอง โดยฟังเพลงแล้วคิดว่าคำนั้นมีตัวอักษรอะไรเขียนอย่างไร สมัยนั้น โรงเรียนอยู่ห่างไกลเลยไม่ได้มีโอกาสเรียน
- สถานภาพ สมรส มีบุตร 4 คน

1. คนที่ 1 ลูกชาย ได้รับการอุปการะจากมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง จนเรียนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านเทคโนโลยีมีดติมีเดียและการสร้างภาพเคลื่อนไหว จากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ขณะนี้ทำงานด้านการถ่ายรูปและการผลิตสื่อที่อุทยานศิลปวัฒนธรรมแม่ฟ้าหลวง

2. คนที่ 2 ลูกสาว จันทร์เพ็ญ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทำไร่ ทำนา ทำหน้าที่ประสานงานงานระดับชุมชน

3. คนที่ 3 ลูกสาว ดาวใจ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทำไร่ ทำนา เป็นวิทยากรสร้างเครือข่ายเยาวชนปกากะญอในภาคเหนือ และไปประชุมเป็นวิทยากรในเวทีสากล เช่น เรื่องภูมิปัญญาชนพื้นเมืองที่อิตาลี เรื่องป่าไม้ที่อินโดนีเซีย ...

4. คนที่ 4 ลูกชายกำลังเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยได้รับการอุปการะจากมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง

- อาชีพ ทำไร่ทำนา สวนชา รายได้ปีละหลายหมื่น อยู่อย่างนี้ใน 7 วันไม่ต้องใช้เงินก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ บริโภคพืชผักตามฤดูกาล

- พื้นฐานของบิดามารดา บิดาจะไม่ค่อยคุย ไม่เคยเป็นผู้นำ แต่คนในหมู่บ้านยอมรับในเรื่องความขยัน มารดาจะได้รับการยอมรับเรื่องการสื่อสารกับคนภายนอกเพราะเป็นคนช่างพูดพูดภาษาไทยได้

2. ข้อมูลชุมชน

1. ประวัติชุมชน

- ชุมชนปกากะญอบ้านห้วยหินลาดในมีอายุ 100 กว่าปี เริ่มแรกมีเพียง 7 - 8 หลังคาเรือน หากต่อมาขยายเพิ่มมากขึ้นจนแยกไปเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งคือห้วยหินลาดนอก

- ปี 2517 คนภายนอกเริ่มเข้ามาบุกกรุกป่า ชุมชนจึงต้องสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” จากแนวความคิดตั้งกฎระเบียบในการดูแลป่าชุมชนประกอบด้วยข้อห้ามตามประเพณี ได้แก่ ห้ามทำไร่บริเวณป่าต้นน้ำ ตาน้ำ เพราะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ ห้ามตัดไม้บริเวณป่าสะตือ และไม้ตัดไม้บริเวณป่าช้านอกจากนั้น ยังมีกฎข้อห้ามอื่นๆ เพิ่มเติม ประกอบด้วย การห้ามเลี้ยงไม้ขาย ไม้ที่ใช้ทำพื้นต้องเป็นไม้ที่แห้งตาย หรือเป็นกิ่งไม้ การนำไม้มาสร้างบ้านต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการหมู่บ้าน และห้ามคนติดยาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้าน

- ปี 2528-2532 มีการทำสัมปทานป่าไม้ แต่หลังจากฟันพุดเหล็กเริ่มดีขึ้น

- วันที่ 6 มีนาคม 2556 บ้านห้วยหินลาดในประกาศเป็น “วันสถาปนาสิทธิชุมชนและเขตพื้นที่วัฒนธรรมพิเศษชุมชนปกากะญอ” อุตลักษณ์วัฒนธรรมปกากะญอ เริ่มด้วยการดื่มน้ำชาที่ปลูกเองในหมู่บ้าน ในกระบอกไม้ไผ่ขนาดยาว ต้มด้วยเตาพื้น เพื่อเลี้ยงแขก ภาชนะใส่น้ำชาคือกระบอกไม้ไผ่ใบเล็ก

2. ประชากร

- มีบ้านตั้งอยู่จำนวน 20 หลังคาเรือน ประชากรรวม 107 คน ชาย 55 คน หญิง 52 คน

- ในชุมชนมีรถยนต์เก่า ๆ 4 คัน มอเตอร์ไซค์ 20 กว่าคัน

- อาชีพของคนในชุมชน การทำสวนชา การทำไร่ข้าวแบบหมุนเวียน การปลูกผลไม้เมืองหนาว เช่น ลูกพลับ โดยได้รับการสนับสนุนพันธุ์จากโครงการหลวง มะขาม (หรือมะขม?) เป็นผลไม้ในป่าปัจจุบันนี้ขายดีเพราะเชื่อกันว่าสามารถป้องกันมะเร็ง

- รายได้ถ้าประเมินด้วยอาหารมีกินมีใช้ บางทีใน 1 สัปดาห์ไม่ต้องเสียเงินเลย แต่ตัวเงินประเมินไม่ผ่าน จปฐ. แต่ปีนี้ประเมินน่าจะผ่านเพราะซาราคาดิ มีคนจีนเข้ามาซื้อ คนจีนเขาคูรู้ว่าไม่ได้ใส่สารอะไร และเวลาคั่วก็ไม่ใส่น้ำตาล ชาถ้าไม่ได้ขายใช้แลกอะไรก็ได้

3. สิ่งอำนวยความสะดวก

- โรงเรียน 1 แห่ง ระดับประถมศึกษา เด็กโตเรียน โรงเรียนขยายโอกาสบ้านโป่งเทวี
- มีไฟฟ้าโซลาร์เซลล์
- มีน้ำประปาภูเขา
- ศาสนาสถาน มีที่พักรถยนต์
- มีลานจอดเฮลิคอปเตอร์
- มีอินเทอร์เน็ตใช้ที่โรงเรียน

- หน่วยงานของรัฐและเอกชนในชุมชน

1. โกวาวา อาจารย์จากมหาวิทยาลัยโตเกียวมาส่งเสริมเรื่องเลี้ยงผึ้ง เดิมทำที่แม่ฮ่องสอนแต่มีปัญหา เลามาที่นี่คือมีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ประสานกับลูกชายมาคุยกับลูกชาย พามาจะช่วยเหลือ ปัจจุบันส่งออกไปญี่ปุ่นก็มาคิดว่าสักวันญี่ปุ่นกลับไปต้องให้อยู่กับชาวบ้านห้วยหินลาดในบ้าง

2. มหาวิทยาลัยจากญี่ปุ่นส่งนักเขียน นักวิจัยชาวญี่ปุ่นมาอยู่ 4 ปี อยู่ 1-2 เดือนกลับไปแล้วก็กลับมาและยังสอนภาษาญี่ปุ่นคู่กับภาษาอังกฤษให้คนที่สนใจเรียน

3. บ้านห้วยหินลาดโน ได้เปิดกว้างให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ วิจัย ฝึกงาน ขององค์กรทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีผู้คนมาดูงานจากทั่วโลก เช่น เปรู อเมริกา ออสเตรเลีย ฟิจิ ญี่ปุ่น อินเดีย ลาว กัมพูชา และเป็นที่ยอมรับศึกษาธรรมชาติของนักเรียนในเชียงราย โดยมากินนอนอยู่กับชาวบ้านตามวิถีธรรมชาติ

4. อบต. หน่วยค้ำน้ำ เข้ามาช่วยเหลือบ้าง

4. ปัญหา

4.1 ประการแรก

4.1.1 คนข้างนอกไม่เข้าใจเรื่องอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ตามกระแสทุนนิยมปลูกพืชเชิงเดี่ยวไม่รู้จักคำว่าพอ ที่มีเท่านี้ก็งูกรุกเข้าไป ปลูกยางพาราเบียดเบียนทรัพยากรป่า

4.1.2 แนวทางการแก้ไข มีการให้ความรู้แก่ชาวบ้านให้เห็นถึงพิษภัยจากการตัดไม้ทำลายป่าและการพัฒนาแบบสมัยใหม่ที่จะสร้างภัยกับชุมชนภายหลัง จึงร่วมกับชาวบ้านออกระเบียบภายในชุมชนในการดูแลป่าต้นน้ำดังเช่นปัจจุบัน

วิธีการทำงานและผลงานของนายปรีชา

- องค์การสหประชาชาติเรื่องป่าไม้ที่กรุงอิสตันบูล ประเทศตุรกี เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2556 นายปรีชาเป็น 1 ใน 5 คน ของโลกที่ได้รับ รางวัลวีรบุรุษผู้รักษาป่า (Forest Hero) ในฐานะผู้แทนทวีปเอเชีย ผลงานสำคัญคือ “ช่วยให้คนชาติพันธุ์พื้นเมืองในลุ่มน้ำโขง เอาชนะความยากจนได้ เป็นแหล่งเรียนรู้การบริหารจัดการป่า มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีวิถีชีวิตที่ยั่งยืนด้วยพลังความสามัคคีและสำนึกรับผิดชอบ”

- ความสามารถในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยการนำความเชื่อ พิธีกรรมและวัฒนธรรมของชนเผ่ามาใช้ในการดูแลป่า และจะมีกลุ่มลาดตระเวนคอยดูแล แม้ชุมชนจะมีขนาดเล็กเพียง 20 ครอบครัว แต่นายปรีชาและชาวบ้านสามารถรักษาผืนป่าให้อุดมสมบูรณ์ได้ถึงหมื่นไร่ ขณะที่ป่าโดยรอบถูกทำลายจนเสื่อมโทรมหมดแล้ว

- ชุมชนมีความคิดริเริ่มในการรักษาป่าให้ยั่งยืน ชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันว่าจะช่วยกันรักษาสภาพของธรรมชาติไว้ให้ได้มากที่สุด โดยสร้างโรงเพาะชำของชุมชน เพื่อเพาะเมล็ดพันธุ์ไม้ที่ชาวบ้านช่วยกันเก็บจากป่า พันธุ์ไม้ดังกล่าวส่วนหนึ่งชาวบ้านนำไปปลูกซ่อมในป่า รวมทั้งแจกจ่ายให้ชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนรวมทั้งส่วนราชการของกรมป่าไม้

- จัดประชุมเป็นประจำทุกเดือนระหว่างกลุ่มบ้านใกล้เคียง เช่น ห้วยหินลาดนอก มูเซอ บ้านแม่ทรายขาว เพื่อสร้างความเข้าใจในการดูแลรักษาป่า และยังสามารถชักชวนชาวลีซอบ้านป่าตั้งให้

เข้าร่วมรักษาและอนุรักษ์ป่ารอบกลุ่มบ้าน ด้วยการทำแนวกันไฟร่วมกันในแต่ละกลุ่ม จะแบ่งพื้นที่ป่ากันรักษาตามแบบวัฒนธรรมของตนเอง

- การถ่ายทอดจิตสำนึกหรือปรัชญาของชนเผ่า ในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูลเริ่มตั้งแต่แรกเกิด โดยมีพิธีผูกสายสะดือ (รก) ของเด็กไว้กับต้นไม้ใหญ่ โดยต้องเลือกต้นไม้ที่มีลูกมีผล เพราะถือว่าจะสามารถขยายพันธุ์ต่อไป และชุมชนจะต้องปกป้องรักษาต้นไม้ต้นนั้นให้อุดมสมบูรณ์และห้ามตัดเด็ดขาด แม้ว่าในปัจจุบันมีพ่อแม่ชาวปกากะญอหลายคนที่ไม่ไปคลอดบุตรที่โรงพยาบาล ก็ยังขอสายสะดือของเด็กที่เกิดมาส่วนหนึ่ง เพื่อนำไปฝากขั้วญูไว้กับต้นไม้ในป่า และอำเภอจะให้ต้นไม้มาอีก 1 ต้น ดังนั้นเมื่อมีเด็กเกิดก็จะมีต้นไม้ 2 ต้น ต้นที่ 1 คือต้นไม้ที่เอาสายสะดือไปผูกไว้และได้เพิ่มมาอีก 1 ต้นจากที่อำเภอให้มา

- การจะทำอะไรต้องดูผลต้องระมัดระวัง เช่น มีการส่งเสริมให้ปลูกชาอู่หลง บางคนว่าหน่วยงานมาส่งเสริมทำไมไม่ยอมรับ ความจริงยอมรับในกรอบถ้าทำแล้วกระทบคนพื้นราบ คนพื้นราบไม่เข้าใจจะเกิดปัญหาที่หลัง ชาอู่หลงปลูกแล้วราคาแพงจริงแต่ต้องลงทุนสูงต้องปลูกเป็นขั้นบันได ต้องใช้สปริงเกอร์น้ำ ในขณะที่คนพื้นราบต้องชื้อน้ำกิน คนบนคอยใช้น้ำฟุ่มเพื่อจะมองหน้ากันไม่ติด ทุกวันนี้เราใช้ประโยชน์จากป่าต้องดูแลป่าไม่ต้องแบ่งให้ชัดเจน ขอให้รู้ว่าอันไหนเป็นป่าอันไหนเป็นพื้นที่ทำกิน

- สร้างคนรุ่นลูก มีกลุ่มมาต๋อยอด สักวันสิ่งที่ทำไว้จะไม่หายไปจากชุมชนก็คุยกับชาวบ้านว่าถ้าจะให้คนอยู่บ้านต้องมีรายได้ ทุกวันนี้มีบางอย่างปฏิเสธไม่ได้ มีรถไปในเมืองต้องใช้มอเตอร์ไซค์ต้องใช้แบบระมัดระวัง จะทำอย่างไรให้เขาอยู่และมีรายได้เสริม เช่น ชา ผลไม้ หน่อไม้ ก็คืออยู่ อาจารย์จากญี่ปุ่นมาส่งเสริมเลี้ยงผึ้งก็มีรายได้ ปีนี้มาคิดเปรียบเทียบดูทำงานในเมืองได้วันละ 300 บาท แต่ถ้าอยู่บนคอยวันละ 500 หรือมากกว่านั้นเพราะซาราคาคี อันนี้จะอยู่กับเราตลอดไป ต้องหาอะไรดึงดูดให้เขาอยู่

- เท่าที่ทำมาแล้วไม่มีหน่วยงานองค์กรยอมรับจะไม่สามารถกระจายให้ชุมชนได้ พอดีได้รับรางวัลต่างๆ จึงเป็นเหมือนประกาศนียบัตร เราอธิบายได้ อย่างหน่วยงานที่ชาวบ้านกลัวที่สุดคือหน่วยงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า มาดูเราว่ามีป่าเขาเห็นก็มีจริง ความหลากหลายทางชีวภาพก็มีจริงสามารถอธิบายให้เห็นภาพ หน่วยงานรองรับสามารถไปอธิบายคนอื่นได้ ก็อยากจะทำในหลายๆพื้นที่ อย่างปัจจุบันมีการส่งเสริมพืชเชิงเดี่ยว เช่น ยางพาราขอนแก่นอินทราญ มีการโฆษณาว่าปลูกไม้ก็ปีก็เป็นเศรษฐี คนปลูกเยอะจะเบียดเบียนป่าก็มาคิดว่าทำอย่างไรจะอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง

- การที่มีคนสนใจอาจเป็นเพราะหน่วยงานและรางวัลต่างๆ ที่ได้รับ เลยมีคนสนใจมาแลกเปลี่ยน เราไม่ใช่ดีเด่น แต่น่าจะเป็นสิ่งที่โปรดได้ด้วยตัวเอง

- จุดเด่นเพราะอะไรจนถึงสนใจคือพุงต่างๆ ให้คนเข้าใจ

- ทำด้วยตัวเอง ให้คนอื่นเห็นน่าจะถูกต้อง ตอนแรกไม่ยอมรับ มีกลุ่มหนึ่งตามเราแต่อีกกลุ่มไม่เอาเลย กลุ่มที่ตามเราเห็นว่าถูกต้องทำได้ หน่วยงานของรัฐและเอกชนยอมรับก็ตามมาเรื่อยๆ คนที่ไม่เข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมไม่ค่อยยอมรับเรา คนที่ยอมรับเรื่องสิ่งแวดล้อมตามเราเยอะมาก

- ก่อนเป็นที่ยอมรับ เริ่มจาก “สภาองไฟ” ช่วงฤดูหนาวจะผิงไฟ กินน้ำชา นั่งคุยกันเริ่มแค่ 4-5 คน ในปี 2518 มีการสร้างถนนเวียงป่าเป้า-พร้าว ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี แต่จะป้องกันอย่างไรเพราะการผ่านไปมาใกล้หมู่บ้านจะเสียทรัพยากรและประเพณี มีคนว่าทำไมไม่รับนักท่องเที่ยวฝรั่งเข้ามา เพราะกลัวคนในชุมชนจะเลียนแบบพฤติกรรม

- นายปรีชาปฏิเสธที่จะให้มีไฟฟ้าภูมิภาค ชาวบ้านว่าทำไมไม่เอาไฟฟ้าความเป็นอยู่ก็จะสบายขึ้นก็ให้ข้อคิดว่าเสียปลั๊กหม้อหุงข้าวไฟฟ้าง่าย แต่ถ้าไม่มีข้าวจะใส่ในหม้อหุงข้าว ความจริงไฟฟ้าเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกแต่จะมีคนมาขายเครื่องใช้ไฟฟ้าซึ่งจะทำให้หลายคนมีหนี้สินจากการซื้อเครื่องใช้เหล่านั้น พอเขามาคว้าไฟโซล่าใช้ไม่ได้อันนี้เป็นการป้องกันตัวเรา

- นายปรีชาเป็นคนชอบศึกษาจะไปในเมืองไปดูว่าชุมชนไหนดี ชุมชนไหนมีปัญหา สิ่งไหนคิดสิ่งไหนถูก เช่น คนทะเลาะกันต้องดูว่าใครผิดใครถูกต้องศึกษาดีๆ ดูเอามาเป็นบทเรียน

- คนในชุมชนจะคุยแบบมีเหตุมีผล เอาความเชื่อมาเปรียบเทียบ ถ้าคุยกับพระจะเอาธรรมะมาเทียบเขาจะเข้าใจ คุยเรื่องอนุรักษ์อย่างเดียบบางคนไม่เข้าใจ ปัจจุบันของใหม่บางอย่างต้องรับ

- รับไม่ได้ คนที่ละเมียดกฏ (มีกฎระเบียบเพื่อป้องกันการบุกรุก) ไม่มีสัจจะ ใช้สังคมลงโทษ แต่ถ้าเขากลับใจก็จะได้รับการยอมรับ

- สิ่งใหม่ๆ เช่น มีรถถีบ ลูกชายเรียนมาด้านเทคโนโลยี มาอธิบาย นักเรียนไปเรียนในเมือง ถ้าใช้ในทางที่ถูกต้องจะดี ถ้าใช้ไม่ถูกก็ไม่ปฏิเสธแต่ต้องใช้อย่างระมัดระวัง ทุกวันเริ่มเปลี่ยน

- ทำอะไรก็ตาม เอาแค่ 50-60 ก็พอไม่ต้องเอาเต็ม 100 ถ้าตั้งเป้าหมายไว้สูงเกินไปแต่ล้มเหลวเราก็เสียใจ แต่ไม่ตั้งเป้าหมายก็ไม่มีความตั้งใจทำงาน

- อย่างมองข้ามสิ่งเล็กๆ น้อยๆ

- เมื่อบ้านห้วยหินลาดใน เป็นที่ยอมรับมากขึ้นจากการได้รางวัลต่างๆ นายปรีชา ได้สร้างเยาวชนให้เป็นผู้รุ่นใหม่ เป็นแกนนำไปร่วมประชุม ไปเรียนรู้ร่วมสร้างพลังอำนาจต่อรองกับเครือข่ายแก้ปัญหาที่ดินและทรัพยากร ผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบาย และเสนอ กฎหมายเพื่อคนจน 4 ฉบับ คือ

1. ร่าง พ.ร.บ. ภาษีที่ดินอัตราก้าวหน้า
2. ร่าง พ.ร.บ. ธนาคารที่ดิน
3. ร่าง พ.ร.บ. โฉนดชุมชน และ

4. ร่าง พ.ร.บ.กองทุนยุติธรรม รวมทั้งสืบทอดภูมิปัญญา อัตลักษณ์ของปกากะญอผ่านวิถีชีวิต พิธีกรรม สุภายิต บทเพลง และการทำงานอนุรักษ์

กฎเกณฑ์ ข้อห้ามตามประเพณี เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันชุมชน

- ได้แก่ ห้ามทำไร่บริเวณป่าต้นน้ำ ดาน้ำ เพราะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดูแลอยู่ ห้ามตัดต้นไม้ในป่าช้า และห้ามตัดต้นไม้ที่ผูกสายสะดือเด็กไว้ ห้ามเลื่อยไม้ขาย ไม้ทำฟืนต้องเป็น ไม้แห้งตายหรือกิ่งไม้ การตัดต้นไม้สร้างบ้านต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้าน ห้ามคนติดยาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้าน เป็นต้น

3. การเลือกคนเป็นผู้นำ

- ต้องเป็นคนมีเหตุผล
- จิตอาสา คุยง่ายยอมเสียสละ สิ่งนี้สร้างไม่ได้ คู่มือจิตอาสาที่คน ต้องเริ่มที่แกนเล็กๆ อย่าเอาคนที่ยึดติดการเมืองมาก เพราะถ้าเขาสอบตกไม่ทำงานแล้ว ถ้าทำไปไม่หวังตำแหน่ง อำนาจ เราทำได้อยู่แล้ว แม้บางครั้งเราต้องฟังบ้างแต่ไม่จำเป็นต้องเต็มตัว การดูว่าใครมีจิตอาสาที่ประชุมหลายๆกลุ่ม ทั้งคนหนุ่มสาวคน-คนแก่ อาจนับถือศาสนาต่างกันได้ ปรึกษากับชาวบ้าน และคุยกับเจ้าตัวด้วยว่าเขาคิดอย่างไร

- ศาสนาไม่เกี่ยว ถ้าทำเพื่อส่วนรวมเพื่อชุมชน บางคนอาจจะคิดเราต้องอธิบาย ปัจจุบันจะอยู่ตัวคนเดียวไม่ได้ต้องมีเพื่อนหลากหลาย ถ้าของเราดีก็รักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ แต่ไม่ควรไปโจมตี จะหลีกเลี่ยงคนที่ไม่มีศีลธรรม บางทีนักศึกษาเข้ามาถ้าเลยเถิดก็จะเตือน

- ระดับการศึกษาไม่จำเป็นต้องสูงมาก รู้เทคโนโลยีบ้างก็ดี ปัจจุบันคนไม่ต้องถือเอกสารแล้ว ถือ Notebook ก็จบแล้ว

- เพศไม่สำคัญ แต่ผู้ชายจะคล่องตัวกว่า ผู้หญิงสักวันก็แต่งงานถ้าท้องตอนช่วงที่ต้องทำงานจะไม่สะดวก

- ต้องมีเครือข่าย คุยกับเครือข่ายได้
  - ฐานะ ต้องดูแลครอบครัวได้ ถ้าฐานะพร้อมก็จะดี แต่ไม่จำเป็นเท่าไร
  - อายุไม่เกี้ยว เพราะนายปรีชาเริ่มคุยกับชาวบ้านตั้งแต่อายุยังไม่ถึง 20 ปี
  - ทีมสำคัญ ทำคนเดียวไม่ไหว ต้องวางแผนร่วมกัน บางอย่างต้องปรึกษาผู้อาวุโส
  - บางอย่างต้องกล้าเสี่ยงแต่จะทำเท่าที่ทำได้ บางอย่างอาจไม่เหมือนที่คนอื่นคิด
- องค์กรประกอบข้างนอก ถ้าทำไปแล้วสำเร็จน่าจะมีคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งยอมรับเรา
- ครอบครัวมีส่วน ต้องไม่ให้ครอบครัวเดือดร้อน งานจิตอาสาแม่บ้านอาจจะค้างบ้าง เพราะแม่บ้านเลี้ยงลูกจะเครียด
  - คนที่พูดไม่เก่ง ให้พูดสิ่งที่เขาทำได้ ต่อไปก็จะพูดเก่งเอง

วันที่สำรวจ 9 มิถุนายน 2557
 ชุมชนที่สำรวจ หมู่บ้านโป่งน้อยใหม่ หมู่ที่ 14 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
 พื้นที่ ในโครงการหลวง
 หมู่บ้านได้รับโล่จากหม่อมเจ้า และเงินรางวัลจำนวน 10,000 บาท

ผู้ให้ข้อมูล นายชนากร นิเปยนิ

1. ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้ข้อมูล

1. ตำแหน่งในชุมชน

- อดีต อสม. กรรมการหมู่บ้าน
- ปัจจุบัน 1. ผู้ใหญ่บ้าน เป็นเวลา 23 ปีแล้ว
- 2. กรรมการอำเภอ

2. ชชาติพันธุ์ กระเหรี่ยง

- ภูมิลำเนาเป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่เกิด
- บิดาและมารดา เป็นชนเผ่า กระเหรี่ยง
- ภรรยาชนเป็นเผ่า กระเหรี่ยง

3. ข้อมูลส่วนบุคคล

- อายุ 51 ปี
- การศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 หนองเต่าในระบบการศึกษานอก

โรงเรียน (กสน.)

- สถานภาพ สมรส มีบุตร 4 คน
- คนที่ 1 เพศชาย จบป.6 ทำไร่ ทำสวน
- คนที่ 2 เพศชาย จบป.6 ทำไร่ ทำสวน

- คนที่ 3 เพศชาย จบรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทำไร่นาทำสวน
- คนที่ 4 เพศชาย จบปวส. บัญชี ทำงานโครงการหลวงแม่สะป๊อก
- อาชีพหลัก ทำนา เลี้ยงสัตว์ (เมื่อก่อนเคยทำทัวร์ป่า) รายได้ประมาณ 1 ล้านบาทต่อปี
- เมื่อเปรียบเทียบกับคนในชุมชนจัดว่ามีฐานะดีกว่าทั่วไป
- พื้นฐานของบิดามารดา พ่อตาเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาของภรรยาเป็นผู้ใหญ่บ้านคนเก่า

2. ข้อมูลชุมชน

1. ประวัติชุมชน

- เป็นหมู่บ้านเก่าก่อนสงครามโลก คุณย่าเป็นคนหมู่ 3 แม่จิน คุณปู่อาศัยอยู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน คุณปู่และคุณย่า มีบุตรด้วยกัน 3 คน แล้วย้ายมาอยู่ที่นี่ คนที่มาอยู่เป็นกลุ่มแรกคือคุณปู่ ชื่อนายนิ ตั้งถิ่นฐานอยู่ 2-3 หลัง สมัยโบราณคนเป็นโรคท้องเสีย และเสียชีวิต เล้าย้ายไปอยู่ข้างล่างเป็นที่นา อยู่หลายปีแต่อยู่มากไม่ได้อยู่แค่ 4-5 หลังคาเรือนเพราะเป็นหวั่นา เลยกลับมาอยู่ที่เดิม

- แต่ก่อนขึ้นอยู่กับหมู่ 5 แม่สะป๊อก แยกย้ายออกไปจัดตั้งใหม่ 50 หลัง

- เป็นหมู่บ้านก่อนปี 2530

- ผู้ใหญ่บ้านพะเนาดี เป็นผู้ขอแยกหมู่บ้าน เป็นญาติกัน คนที่อยู่ที่นี่ส่วนใหญ่เป็นเครือญาติ มีคนแถวๆ หมู่บ้านแต่งงานแล้วก็มาอยู่ที่นี่ ไม่มีเผ่าอื่น

2. ประชากร

- ทั้งหมด ประมาณ 37 ครัวเรือน ประชากรประมาณ 170 คน

- มีรถยนต์ 17 คัน ผู้ใหญ่บ้านมี 2 คัน มอเตอร์ไซค์ เกือบทุกบ้าน บางบ้านมีครบเกือบทุกคัน ทวีมีทุกหลังเครื่องซักผ้าประมาณ 16 หลัง

- คนในชุมชน อาชีพหลัก ปลูกพืช - ผัก แล้วแต่ทางโครงการหลวงจะให้ปลูก ชาวบ้านจะไปจองแผนการผลิตแต่ละปีที่โครงการหลวงจะไม่ค่อยขาดทุน ความเจริญโครงการหลวงทำให้ชาวบ้านต้องเอาด้วย

- รายได้เฉลี่ยของคนในชุมชน 5 หมื่นบาท ชาวบ้านมีฐานะทางเศรษฐกิจดี

3. สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน

- โรงเรียน ศูนย์เด็กเล็ก 1 แห่ง

- มีไฟฟ้าภูมิภาค โดยได้รับการสนับสนุนจากสมเด็จพระเทพฯ ในคราวเสด็จโรงเรียน

ตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.)

- มีน้ำประปาภูเขา

- ศาสนาสถาน คริสต์ 2 แห่ง คาซอลิก, โปรเตสแตนท์

- หน่วยงานของรัฐในชุมชน หน่วยงานเข้ามาในนามโครงการหลวง ท่องเที่ยว-พัฒนาสังคม เข้ามา แต่ไม่มีหน่วยงานที่ตั้งในชุมชน หน่วยงานอื่นเข้ามาปีละ 3-4 ครั้งแต่ไม่มีกิจกรรมจริงๆ จังๆ ในพื้นที่

- ความช่วยเหลือที่เข้ามาในชุมชน UA เอามาถึงคพื้นรู้มาให้ปลูกเพื่อกิน กรมประชาสงเคราะห์เข้ามา ถนนเข้ามา ต่อมาโครงการหลวงเข้ามา คนที่ช่วยตัวเองไม่ได้ต้องอาศัยโครงการหลวง 100 %

4. ปัญหา

4.1 ประการแรก

4.1.1 ที่ดินไม่พอทำกิน ไม่มีเอกสารสิทธิ์

4.1.2 แนวทางแก้ไข ทำตามที่โครงการหลวงแนะนำให้ปลูกพืชหมุนเวียนระยะ

4.2 ประการที่สอง

4.2.1 มีปัญหาหาหาเสพติดบ้าง แต่ไม่มาก

3. การเป็นผู้นำ

- เสียสละ
- มีเวลา ใน 1 สัปดาห์ในฐานะผู้ใหญ่บ้าน ประชุม แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ ไปนั่นไปนี่ จะมีเวลาทำงานส่วนตัวแค่สัปดาห์ละ 1 วัน
- ฐานะทางเศรษฐกิจมีความสำคัญ ต้องมีเงิน อย่างเงินเดือนผู้ใหญ่บ้าน จ่ายค่าน้ำมันรถกับภาษีสังคมก็หมดแล้ว
- พูดเก่ง อ่านพูดเขียนภาษาไทยได้จะสามารถทำจดหมายถึงหน่วยงานต่างๆ และชุมชนได้
- ทีมงานสำคัญ ต้องร่วมมือกัน
- ประสานงานได้
- เป็นคนที่อยู่มานาน เพราะเคยช่วยเหลือกันมา คนมาใหม่หรือคนจากหมู่บ้านอื่นเป็นผู้นำไม่ได้ เพราะคนในหมู่บ้านไม่รู้จัก
- แต่งกายเหมาะสม สะอาด
- การวางแผนงานต้องประชุมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และต้องประชุมแผนกับชาวบ้านว่าจะทำอะไร
- ในอนาคตถ้าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน
  - ต้องดูแลความเป็นอยู่ของชาวบ้าน
  - ถ้ารู้จักนักการเมืองก็ดี จะได้ของงบประมาณสนับสนุนได้

4. การเลือกคนเป็นผู้นำ

- เสียสละ เรื่องใหญ่
- ฐานะทางเศรษฐกิจต้องอยู่ในระดับดี อย่างน้อยต้องมีรถยนต์ ต้องใช้ในงานบางอย่าง
- ต้องรู้จักผู้ใหญ่ สังคมอย่างกว้างขวาง
- มีความรู้พื้นฐานทางเทคโนโลยี ปัจจุบันต้องอาศัยลูกหลานทำให้
- ได้รับการยอมรับจากครอบครัว
- มีความรับผิดชอบ การดื่มแอลกอฮอล์บ่อนทำลายความสามารถในการเป็นผู้นำ
- ใจรัก

- วันที่สำรวจ** 16 มิถุนายน 2557
- ชุมชนที่สำรวจ**
- ผู้ให้ข้อมูล** นายพิทักษ์ ศิวภัทรพงศ์ ตำแหน่ง ประธานเครือข่ายม้ง 18 ตระกูลแซ่
- ปัจจุบันอายุ** 53 ปี
- การศึกษา** สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) สาขาพัฒนาสังคม จากนั้นศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย
- ธรรมเนียม** ธรรมาธิราช
- ภูมิลำเนาเดิม** เกิดที่ อ.หนองหอย ย้ายตามบิดาและมารดามาแม่สาใหม่
บิดาและมารดาเป็นชนเผ่าม้ง
ภรรยาชนเป็นเผ่าม้ง
- สถานภาพ** มีบุตร 3 คน
- คนที่ 1 เพศชาย สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ ปัจจุบันทำงานที่บริษัท
  - คนที่ 2 เพศหญิง สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ปัจจุบันทำงานที่บริษัท
  - คนที่ 3 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กำลังศึกษาต่อการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์
- อาชีพหลัก เคยเป็นครูระหว่างปี 2523-2548 หลังจากลาออกจากอาชีพครูก็หันมาประกอบธุรกิจบริษัทเงินทุน (Finance) ร่วมหุ้นกับคนอื่น ปัจจุบันมี 2 สาขา สาขาอำเภอแมริม และอำเภอหางดง
- จะพัฒนาอย่างไร**
- คนม้งจะไม่ค่อยอยู่นิ่งเฉย แต่เห็นสิ่งใดดี ก็พยายามพัฒนา อาจเป็นเพราะคนม้งอยู่กับคนจีน เห็นภาพการต่อสู้ดิ้นรนของคนจีน ม้งเลยเลียนแบบแต่ยังสู้คนจีนไม่ได้เพราะความคิดยังล้าหลังและการศึกษายังน้อย
  - การพัฒนาจะต้องให้เขาเปลี่ยนความคิดก่อน คนม้งจะไม่ค่อยยอมเปลี่ยนความคิดเพราะเขาไม่เห็นผล ต้องพิสูจน์ให้เห็น ถ้าเขาเห็นผลจะเลียนแบบ เมื่อก่อนม้งต่อต้านการเรียนหนังสือ ไม่ยอมให้ไปเรียน แต่มีกลุ่มที่ดูเห็นว่าการศึกษาดี ก็จะไปเรียน เมื่อจบครู ไปสอนหนังสือ มีการยอมรับเมื่อเรียนจบ และคนที่เมื่อก่อนแทบจะไม่มีกินแต่เดี๋ยวนี้เปลี่ยนไปแต่กว่าเขาจะส่งลูกไปเรียนต้องใช้เวลา 30 กว่าปี เขาเริ่มคิดว่าการศึกษาคือเปลี่ยนชีวิต

- มั่งจะยอมรับคนที่สามารถนำวิถีชีวิตคนมั่ง แต่คนกลุ่มนั้นเป็นคนที่ไม่มีความรู้สมัยใหม่ มั่งจึงมีผู้นำ 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่เป็นทางการ และกลุ่มที่ชาวบ้านยอมรับ

- คนมั่งมีความทะเยอทะยานดี แต่ความคิดยังไม่ดีพอ เช่น มั่งเห็นคนอื่นมีรถก็อยากมีบ้าง แต่วิธีการที่จะไปให้ถึงตรงนั้นยังไม่ดีพอ

- ในด้านอาชีพของมั่ง พัฒนามาขั้นหนึ่งแล้ว แต่ในเชิงวิชาการยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร เกี่ยวกับทุน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ วิชาการเป็นตัวสำคัญในการพัฒนา ให้เขารู้ว่าการเกษตรใช้หลักวิชาการจะลดต้นทุนได้มากกว่า อะไรก็ตามถ้ามองไม่เห็นจะไม่ทำ

จะเลือกคนอย่างไร

- คนที่มีทัศนคติในเชิงบวก เชิงสร้างสรรค์ ไม่ต่อต้านสิ่งต่างๆ เป็นปัจจัยอันดับแรก ถ้าสามารถพัฒนาคนกลุ่มนี้ขึ้นมา และหลอมเขาเข้ามาในชุมชนได้ ก็จะได้รับยอมรับจากชุมชน

- มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับ

- ต้องมีการศึกษา รู้ภาษาไทย เวลาจะอธิบายอะไร ต้องอธิบายเหตุผลเข้ามาประกอบ วิชาการประกอบ

- ตระกูล (แซ่) เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง แต่ก็รองจากทัศนคติเชิงบวก แม้คนที่มาจากแซ่เล็ก ๆ ก็อาจจะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้นำได้ถ้าได้พิสูจน์ความสามารถ

- ผู้ที่จะขึ้นมาบริหารชุมชนควรคำนึงเรื่องการเปิดโอกาสให้คนอื่นเข้ามามีส่วนร่วม แต่กระนั้น ยังมีความคิดขัดแย้งระหว่างแซ่บ้างในบางคราวโดยเฉพาะประเด็นทางการเมือง

- อายุน้อยก็สามารถเป็นผู้นำได้เพราะวิถีชีวิตคนมั่งความรับความสามารถแต่ผู้อาวุโสอาจจะไม่มีความรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ ถ้าการพัฒนาที่มีผู้อาวุโสให้การสนับสนุนด้วยก็จะดีกว่าการดำเนินการด้วยเด็กเพียงอย่างเดียว

- ปัจจุบันผู้นำเริ่มเปลี่ยน แต่ถ้าแต่งงานแล้วจะทำอะไรได้ยากขึ้นถ้าสามียังมีความคิดแบบเดิมๆ

- กล้าเสี่ยง

- ฐานะทางเศรษฐกิจก็มีส่วนสำคัญเพราะแสดงว่ามีความคิดในการประกอบอาชีพมีความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพะ

- ภรรยาเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการกล่าวคือต้องมีความคิดสร้างสรรค์ เข้าใจสังคม

- มีความสัมพันธ์ที่ดี และสามารถติดต่อประสานงานได้

- ศาสนาไม่กระจายก็ได้ อย่าต่อต้านศาสนาที่แตกต่าง ในยามที่มีการहारหรือกัน อย่าแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างศาสนา อย่างไรก็ตาม หญิง-ชายที่นับถือศาสนาไม่เหมือนกันก็สามารถแต่งงานกันได้ แต่ส่วนใหญ่จะยึดถือตามผู้ชาย

- ครอบครัวใหญ่ครอบครัวเล็ก การยกย่องแตกต่างกัน ครอบครัวใหญ่ย่อมมีความคิดกว้างขวาง แต่ครอบครัวใหญ่ก็มักมีปัญหาแตกแยกกันครอบครัวเล็กจะไม่ค่อยแตกกัน

- ด้านอายุ ถ้าอายุต่ำกว่า 30 ปี ยังไม่เหมาะเพราะความคิดยังแคบ เด็กถ้าเจอปัญหาอาจจะแก้ไม่ตก ประสบการณ์ชีวิตยังน้อย แต่กลุ่มอายุ 30 ปีขึ้นไปก็มักจะไม่ค่อยมีเวลาเพราะต้องทำมาหากิน คนแก่เกินไปก็ไม่ดี

สรุปบทสัมภาษณ์เรื่องภาวะผู้นำชุมชนม้ง

ผู้ให้ข้อมูล 1. คุณรัศมี ทอศิริชูชัย นักวิจัยชาวม้ง ศึกษาวิจัยเรื่องชุมชนม้งแม่สาใหม่

2. คุณวีรชน ยั่งยืนกุล นักวิจัยชาวม้ง ศึกษาวิจัยเรื่องชุมชนม้งแม่สาใหม่

ท่านทั้งสองเป็นชาวม้งที่สนใจในเรื่องของวัฒนธรรมชุมชนม้งใน โครงการป้องกันและรักษาเอช ไอ วี (Program for HIV Prevention and Treatment, Thailand) สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา (IRD) โดยความร่วมมือของ Harvard University, Chiang Mai University, and Ministry of Public Health

ระบบสังคมของม้งที่สัมพันธ์กับภาวะผู้นำ

ในการศึกษาภาวะผู้นำของม้งนั้นเราจะต้องเข้าใจภาพรวมของสังคมม้งก่อน โดยภาพกว้างๆ แล้วสังคมม้งมีลักษณะความเชื่อเหมือนสังคมจีนและที่สัมพันธ์กับเรื่องภาวะผู้นำนั้นมีเรื่องหลัก ๆ คือ

- **ประการแรก** สังคมม้งจะมีความเชื่อในเรื่องอาวูโส ระบบอาวูโสมิใช่วัดกันที่อายุของบุคคลแต่มาจากการนับชั้นของบรรพบุรุษซึ่งเหมือนคนจีน คือคนม้งจะเรียงลำดับชั้นของบรรพบุรุษว่าตนเองอยู่ชั้นไหน แม้ว่าตนเองจะอายุน้อยกว่าแต่ถ้าชั้นของบรรพบุรุษอยู่สูงกว่าก็จะได้รับการยกย่อง แต่การยกย่องดังกล่าวเป็นการยกย่องทางประเพณี คนม้งที่มีชั้นบรรพบุรุษต่ำกว่าจะต้องให้เกียรติและนับถือคนที่มีชั้นสูงกว่า ดังนั้นในเรื่องที่เกี่ยวกับทางสังคมจะพิจารณาจากชั้นของบรรพบุรุษ แต่ในเรื่องของการบริหารนั้นจะยกย่องคนที่มีความรู้ความสามารถและความเสียสละ คนม้งที่อยู่ชั้นบรรพบุรุษต่ำก็อาจจะได้รับการยอมรับจากชุมชนเช่นกัน แต่กระนั้นก็อาจจะได้รับการดูแคลนว่าอยู่ในชนชั้นที่ต่ำ ในงานพิธีกรรมจะไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควรและโอกาสที่จะได้รับการยอมรับก็อาจจะน้อยลง แต่ถ้าหากผู้นำมาจากบุคคลที่มีชนชั้นบรรพบุรุษสูงและมีความสามารถด้วยแล้วทุกอย่างจะง่ายขึ้นในการนำชุมชน

ในเรื่องบทบาททางสังคมและบทบาททางการบริหารนั้นบางครั้งยากที่จะแยกออกจากกัน แม้ว่าผู้นำอาจจะมีความรู้ความสามารถและได้รับการยอมรับทางการบริหาร แต่ในหลายครั้งชุมชนม้งอาจจะมีทะเลาะเบาะแว้งและผู้นำทางการบริหารอาจจะไม่ได้รับการยอมรับในการจัดการความขัดแย้ง เพราะเป็นเรื่องทางสังคม ผู้นำที่มีอาวูโสจะได้รับการยอมรับมากกว่า

- **ประการที่สอง** ในสังคมม้งจะมีเรื่องของตระกูล (แซ่) มาเกี่ยวข้อง ในเรื่องตระกูลนั้นมีสองเรื่องที่ต้องพิจารณาในการคัดเลือกผู้นำชุมชน คือ แซ่สำคัญ และให้ความสำคัญแก่แซ่

เรื่องแซ่สำคัญนั้น ผู้ที่มาจากแซ่ใหญ่ๆ เช่นแซ่อย่างนั้นจะได้รับการยอมรับพอสมควรเพราะถือว่าเป็นคนม้งที่มาจากครอบครัวใหญ่ เพราะเราจะพบแซ่อย่างในเกือบทุกชุมชนที่เป็นม้ง ขณะที่แซ่

อื่นๆ อาจจะมีบ้างแต่ก็ไม่มากมายเหมือนเช่นอย่าง ในบางหมู่บ้านอาจจะมีแซ่วะ แซ่โลว และอื่นๆ แต่แซ่อย่างนั้นถือว่าเป็นตระกูลใหญ่ของม้ง

เรื่องการให้ความสำคัญแก่แซ่ แม้ว่าคนม้งจะมีแซ่อื่นที่แตกต่างกันไป แต่ทุกแซ่มีศักดิ์ศรีของตน ในการคัดเลือกผู้นำของชุมชนจะต้องพิจารณาว่าทำอย่างไรให้คนแซ่อื่นได้รับตำแหน่งด้วย เช่น ถ้าคนแซ่อย่างเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจะต้องมาจากแซ่อื่น มิให้ผูกขาดกับคนแซ่อย่างเดียวกัน มิฉะนั้นจะไม่ได้รับความร่วมมือ ดังที่กล่าวแล้วว่า สังคมม้งนั้นมีพื้นฐานจากสังคมจีนจึงให้ความสำคัญในเรื่องของเกียรติยศ การมอบตำแหน่งแก่คนแซ่อื่นในการบริหารจึงเป็นการยอมรับในศักดิ์ศรีของคนตระกูลอื่น

- **ประการที่สาม** การที่คนในชุมชนม้งมีความเหมือนกับสังคมจีนคือการไม่มีตัวตนของสตรีในสังคมม้ง ในที่นี้หมายถึงถูกผู้หญิงในชุมชนม้งถูกเปรียบดั่งสินค้า เมื่อเกิดมาก็รอวันขายให้กับครอบครัวอื่น เมื่อแต่งงาน ไปยังครอบครัวอื่นก็เปรียบเหมือนคนนอกที่ต้องไปอาศัยยังครอบครัวสามี ดังนั้นสตรีม้งจึงไม่มีสิทธิ์ มีเสียงใดๆ แม้ว่าจะมีการศึกษาก็ตาม สตรีม้งเมื่อสมรสแล้วต้องใช้แซ่สามีที่แตกต่างกับคนจีนที่สตรีที่สมรสแล้วยังใช้แซ่เดิมเพราะถือว่าเป็นคนนอกบทบาทของสตรีม้งมีน้อยมากเพราะเมื่อเยาว์วัยต้องเชื่อฟังบิดาแต่ถ้าสมรสแล้วต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของสามีอย่างเคร่งครัด ในเรื่องการจัดการใดๆ จึงไม่เปิดโอกาสให้สตรีมีบทบาทแม้ว่าอาจจะมีความรู้ความสามารถมากกว่าสามีก็ตาม ในการพัฒนาผู้นำในชุมชนม้งจะต้องตระหนักในเรื่องเพศสถาน (Gender) อย่างมาก เพราะถ้าสตรีออกหน้าก็จะถูกสังคมติเตียนและเป็นการไม่ให้เกียรติสามีหรือบิดา การที่ภรรยาออกนอกบ้านก็จะถูกมองว่าไม่งามและสังคมครหา การคัดเลือกผู้นำจะต้องระมัดระวังในเรื่องการสร้างความแตกแยกในครัวเรือนด้วย

คุณสมบัติของผู้นำชุมชนม้ง

- การยอมรับผู้นำม้งนั้นไม่แตกต่างจากชุมชนอื่นมากนักในเรื่องคุณสมบัติของผู้นำ กล่าวคือคนที่ชาวม้งยอมรับนั้นคือคนที่เสียสละและอุทิศตนให้กับส่วนรวม มีการพิสูจน์ความเสียสละมาในระดับหนึ่งซึ่งคนในชุมชนจะรู้กันดีว่าคนไหนมีความประพฤติอย่างไร ในการคัดเลือกบุคคลเพื่อทำงานส่วนรวมถึงควรใช้ระบบการอาสาสมัครเพราะเท่ากับบุคคลดังกล่าวมีความพร้อมจะทำงานสาธารณะ โดยทั่วไปคนในชุมชนจะรู้ว่าใครเป็นใคร

- คนมีฐานะในชุมชนม้งนั้นจำนวนมากมุ่งสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและไม่อุทิศตน เพราะคนม้งจะวัดความสามารถของครอบครัวโดยดูจากฐานะทางเศรษฐกิจ คนมีฐานะหลายคนไม่ยอมเสียเวลาทำมาหากิน จึงหลีกเลี่ยงมาทำงานให้กับส่วนรวม ลักษณะเช่นนี้เหมือนกับคนจีนที่มุ่งทำมาหากินและมองผลตอบแทนเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง การคัดเลือกผู้นำจึงมีปัญหาคือคนมีฐานะทาง

เศรษฐกิจดูมองว่าเป็นคนที่มีความสามารถและอยากให้เป็นผู้นำ แต่คนเหล่านั้นกลับมองว่าการเป็นผู้นำชุมชนเป็นภาระและต้องเสียค่าใช้จ่ายส่วนตัว ดังนั้นผู้นำหลายคนจึงจำกัดเวลาของการเสียสละว่าควรจะมีระยะเวลาสั้นเท่าไรและให้คนอื่นมาเสียสละบ้าง

- ศาสนากับความเป็นผู้นำ ชุมชนมีจำนวนมากเริ่มมีสภาพการนับถือศาสนาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในบางชุมชนชาวบ้านนับถือศาสนาไม่เหมือนกัน คือ ทั้งนับถือผี พุทธ คริสตัง และ คริสเตียน บางหมู่บ้านมีทั้งวัด และ โบสถ์ Protestant และ Catholic แต่เนื่องจากความเชื่อในเรื่องกรรมนิยมประเพณียังคงเคร่งครัด ความแตกต่างศาสนาจึงยังไม่มีผลใด ๆ เพราะทุกคนในชุมชนรู้จักกันดี ดังนั้นจะต้องระมัดระวังมิให้บุคลากรทางศาสนาเข้ามาสร้างความขัดแย้งให้ปรากฏ

- วันที่สำรวจ** 6 พฤษภาคม 2557
- ชุมชนที่สำรวจ** หมู่บ้านบวกละเตี้ย หมู่ที่ 8 ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
- พื้นที่** ในพื้นที่โครงการหลวง
- ชื่อผู้ให้ข้อมูล**
1. นายยอดชาย โชนิรมิตร
  2. นายอนุ ถาวรวิจิตร ตำแหน่ง ประธานสภา อบต. โป่งแยง

ข้อมูลบุคคลต้นแบบที่ทำการศึกษาคือ นายยอดชาย โชนิรมิตร

1. ตำแหน่งในชุมชน

- ผู้ใหญ่บ้าน เป็นได้ประมาณ 8 ปี ปัจจุบันอยู่ในวาระที่ 2
- กรรมการหมู่บ้าน ขณะนั้นอายุ 20 ปี
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ก่อนหน้านี้ประมาณ 20 ปี

2. ชชาติพันธุ์ ม้ง

- เป็นคนนอกพื้นที่แต่เข้ามาอาศัยช่วงปี พ.ศ. 2522- 2523
- บิดาเป็นชนเผ่า ม้ง ส่วนมารดาเป็นชนเผ่า กระเหรี่ยง
- ภรรยาเป็นชนเผ่า ม้ง

(เคยอยู่บ่อแก้ว อยู่ห่างความเจริญ ตอนนั้นปลูกกระทู้ แต่พื้นที่ดังกล่าวอยู่ห่างจากพื้นที่ปัจจุบัน ไกลมาก พ่อเลี้ยงที่เป็นม้งได้พามาอยู่ในพื้นที่ปัจจุบันพร้อมมารดาที่เป็นกระเหรี่ยง จากนั้นก็ตั้งรกรากในพื้นที่ปัจจุบัน ในตอนแรกมาใหม่ๆ มีเพียง 3 ครัวเรือน แต่ต่อๆ มาชาวม้งที่อยู่ในพื้นที่อื่นๆ ทอยเข้ามาอาศัยด้วยจนเป็นหมู่บ้านใหญ่ดังเช่นปัจจุบัน)

3. ประวัติส่วนบุคคล

- อายุ 51 ปี
- การศึกษา ไม่ได้เรียน
- สถานภาพครอบครัว สมรส จำนวนบุตร 3 คน
  1. คนที่ 1 เป็นผู้ชาย สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 แต่งงานแล้ว
  2. คนที่ 2 เป็นผู้หญิง สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 แต่งงานแล้ว
  3. คนที่ 3 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ สาขาวิทยาการหลังเก็บเกี่ยว กำลังจะไปเรียนต่อพยาบาล
- อาชีพหลัก ปลูกดอกกุหลาบ รายได้โดยประมาณ ประมาณ 1.2 ล้าน บาทต่อปี
- อาชีพรอง ผู้ใหญ่บ้าน รายได้โดยประมาณ 8,000 บาทต่อเดือน
- เมื่อเปรียบเทียบกับคนในชุมชน บุคคลที่ศึกษาจัดอยู่ในกลุ่มที่มีฐานะดีกว่าทั่วไป

- พื้นฐานของบิดามารดาของผู้นำหรือครอบครัวภรรยาของผู้นำ บิดาเคยบุกเบิก ไม่เคยเป็นผู้นำชุมชน แต่เป็นผู้อาวุโส แต่เสียชีวิตแล้ว

ข้อมูลชุมชน

1. ประวัติชุมชน

เคยเป็นป่าดอนมาบุกเบิกใหม่ๆ ประมาณปี 2323-2524 มาสร้างบ้าน 3 หลัง มั่งที่อยู่รอบๆ ก็ย้ายเข้ามา เริ่มเป็นหมู่บ้าน จำไม่ได้ว่า พ.ศ. อะไร เมื่อก่อนขึ้นกับหมู่บ้าน 1 โป่งแยง ปางลุงกับบวกเตี้ย มารวมกันขึ้นเป็นหมู่ 8 มีคนอพยพมาเรื่อยๆ เป็นหมู่บ้านใหญ่ขึ้น ประมาณ 2535 เป็นมั่ง ไม่มีคนอื่นมาอยู่

2. ประชากร

- จำนวนประชากรทั้งหมดประมาณ 670 คน จำนวนผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย 10 คน โดยมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 156 ครัวเรือน

- อาชีพหลักของคนในชุมชน

เกษตรกรรม ปลูกพืชหลัก คือ กุหลาบส่งโครงการหลวงและปากคลองตลาด

ปลูกพืชรอง คือ จิง

- รายได้โดยเฉลี่ยของคนในชุมชนต่อครัวเรือน

คนในชุมชนแบ่งออกได้ 3 ระดับ คือผู้มีฐานะดี จะมีรายได้จากการขายพืชผลทางการเกษตรเกินกว่า 2 แสนบาทต่อปี ฐานะระดับกลางจะมีรายได้อยู่ระหว่าง 1-2 แสน และเกษตรกรขนาดเล็ก จะมีรายได้ต่ำกว่าแสนบาทต่อปี

3. สิ่งอำนวยความสะดวก

- โรงเรียน มีศูนย์เด็กเล็ก ส่วนใหญ่ไปเรียนโป่งแยง ห่างประมาณ 7 กม

- มีไฟฟ้า

- มีประปาภูเขา

- ศาสนสถาน โบสถ์ 3 แห่ง คือ เซเวนเดย์ แคททอลิก โบสถ์คริสต์อีกแห่งไม่สามารถระบุว่าเป็น Church ได้

- หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ตั้งในชุมชน มี โครงการหลวง, สหกรณ์เกษตรบวกเตี้ย

- ความช่วยเหลือที่เข้ามาในชุมชนมีโครงการดังนี้

1. โครงการหลวงทุ่งเล่าโครงการหลวงได้สนับสนุนให้ชาวบ้านในพื้นที่ปลูกกุหลาบ โดยโครงการหลวงรับซื้อในจำนวนจำกัด แต่ทำให้ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้นแม้ว่าจะต้องหาตลาดเอง

บางส่วน แต่ชาวบ้านอยากขายกุหลาบให้กับ โครงการหลวงมากกว่า เพราะได้รายได้แน่นอนและราคาค่อนข้างดี

2. โครงการสหกรณ์การเกษตร โดยรวบรวมชาวบ้านรวมตัวกันจัดตั้งและจดทะเบียน กรมส่งเสริมสหกรณ์ส่งเสริมเกษตรกร ขยายอุปกรณ์เกษตรกร ชาวบ้านตั้งเอง จดทะเบียนที่เชียงใหม่จน ทุกวันนี้มีรายได้และแบ่งปันผลประโยชน์แก่สมาชิกมาตลอด

4. ปัญหา

4.1 ประการแรก

4.1.1 น้ำ ไม่เพียงพอ เพราะอยู่ที่สูง

4.1.2 แนวทางการแก้ไข หนึ่งฝน ไม่มีปัญหา เดือนมีนาคม - เมษายน เอร็ดน้ำของทาง อบต. ส่งขึ้นมาให้เป็นน้ำใช้ ช่วงนี้ต้องเด็ดดอกทิ้ง

4.1.3 บทบาทของผู้นำ นายยอดชายได้ร่วมมือกับชาวบ้านในการจัดหาตลาด กุหลาบโดยการไปติดต่อยังปากคลองตลาดและจัดส่งดอกไม้ที่เกินกว่าโครงการหลวงจะรับได้ไป ยังปากคลอง ตลาดโดยมีรถของนิ่มซึ่งเส็งมารับจากหมู่บ้านบวกเตย ไปยังยังตลาดกรุงเทพ

4.1.4 ผลของการดำเนินการ โดยผู้นำทำให้ชาวบ้านที่ปลูกดอกกุหลาบสามารถ จำหน่ายผลผลิตได้มากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาแต่โครงการหลวง ผลที่ตามมาคือชาวบ้านมี รายได้และความเป็นอยู่ที่ดี

4.1.5 การเรียนรู้ถึงบทเรียนที่ผ่านมา บทบาทของผู้นำในแบบการสนับสนุน โครงการหลวงจะได้ผลมาก ถ้ามีหน่วยงานมาริเริ่มในตอนแรกและผู้นำชุมชนมาเล่นบทบาทเสริม การพัฒนาจะดีขึ้นโดยไม่ต้องอาศัยหน่วยงานของรัฐมาดำเนินการเพียงผู้เดียว

4.2 ปัญหาประการสอง

4.2.1 พื้นที่ทำกิน ไม่เพียงพอ ในอดีตมีจำนวนคนมาก และต้องแย่งทำมาหากิน ได้คนละนิด ดางเพิ่มไม่ได้ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ป่าสงวน

4.2.2 แนวทางการแก้ไข ไม่มีทางแก้เนื่องจากข้อจำกัดทางกฎหมาย

4.2.3 บทบาทของผู้นำ : ผู้นำไม่สามารถจะทำอะไรได้เพราะเป็นเรื่องระดับชาติ เกินความสามารถของผู้นำระดับท้องถิ่นหรือชุมชนจะดำเนินการ

การเป็นผู้นำชุมชน

- ผู้นำชุมชนท่านนี้ได้รับการเสนอจากหัวหน้าศูนย์โครงการหลวงในฐานะที่พัฒนาบ้านบวกเตย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีส่วนทำให้บ้านบวกเตยเป็นชุมชนที่ ชาวบ้านมีฐานะดี กล่าวคือบ้านเกือบทุกหลังมีรายได้สูง มีรถยนต์โดยเฉลี่ยบ้านละ 2 คันคือคันแรก

เป็นรถ Pick-up เพื่อใช้ในการเกษตร และอีกคันเป็นรถกึ่งเก๋งที่ใช้สำหรับครอบครัว สามารถส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษานในเมืองระดับอุดมศึกษา

- ในอดีตชุมชนนี้ได้ประสบการณ์การทำมาหากินกันมาหลายรูปแบบ โดยเริ่มจากการปลูกข้าวเพื่อใช้กินในครัวเรือน จากนั้นเริ่มการปลูกพืชเชิงเศรษฐกิจ โดยการปลูกเผือกเพื่อส่งขายในตลาดเชียงใหม่ โดยที่ในเวลานั้นยังสามารถขยายพื้นที่การเพาะปลูกได้ง่าย จากนั้นลองปลูกกระหล่ำ และขิง โดยมีพ่อค้าจากเชียงรายมารับซื้อขิงในหมู่บ้าน ต่อมาได้มีคนเมืองจากพื้นราบในเชียงใหม่ทดลองปลูกกุหลาบเพื่อส่งขายในเมือง ปรากฏว่าดอกกุหลาบให้ผลผลิตที่ดีมาก ชาวเมืองในพื้นที่จึงไปขอพันธุ์กุหลาบมาทดลองปลูกและสามารถตัดดอกขายได้

เมื่อกุหลาบกลายเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลโป่งแยง โครงการหลวงเข้ามาดำเนินการศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเรา โครงการหลวงจึงมาส่งเสริมและพัฒนาพันธุ์กุหลาบแบบใหม่ๆ ให้กับชาวบ้านจนเกิดเป็นรายได้จำนวนมากมาย แต่ข้อจำกัดคือโครงการหลวงรับซื้อได้ประมาณ 60% ของผลผลิต ชาวบ้านจึงจำเป็นต้องหาตลาดด้วยตนเอง ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านเดินทางไปกรุงเทพเพื่อติดต่อผู้จำหน่ายกุหลาบบริเวณปากคลองตลาดและจัดส่งด้วยตนเอง แต่ราคามักจะขึ้นๆ ลงๆ และบางครั้งถูกเอารัดเอาเปรียบจนเกิดมีปัญหาดรามมา

- จากการที่เป็นคนมั่งที่มีลักษณะเฉพาะคือการรับเอาวัฒนธรรมแบบคนจีนมาใช้ ประกอบกับที่ตั้งของชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองและยังมีโครงการหลวงมาตั้งในบริเวณ ผลตามมาก็เกือบทุกครัวเรือนมีฐานะเศรษฐกิจค่อนข้างดี และเรายังพบลักษณะเช่นนี้ที่บ้านหนองหอยอีก จึงเกิดมีสภาพบริบทที่น่าสนใจคือชาติพันธุ์ บวก โอกาส เท่ากับ สถานภาพการพัฒนา

- ผู้นำชุมชนให้ความเห็นว่าเนื่องจากคนมั่งขยัน แข่งขัน และอดทนเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ถ้าได้รับการส่งเสริมจากปัจจัยภายนอกมาประกอบ โอกาสการพัฒนาจะมีอยู่มาก

- ในบริบทที่มีปัจจัย 2 ประการ คือชาติพันธุ์ในความเป็นมั่งร่วมกับโอกาสคือการได้รับความช่วยเหลือจากโครงการหลวงและยังมีสถานที่ตั้งชุมชนใกล้เมือง บทบาทของผู้นำจะต่างจากผู้นำชนเผ่าอื่นและผู้นำในบริบทอื่น กล่าวคือพื้นฐานของคนในชุมชนมั่งค่อนข้างขยันและเน้นการแข่งขัน ชอบการค้า และรักยุติธรรม ดังนั้นบทบาทผู้นำจึงทำหน้าที่ “ผู้ประสาน” (Coordinator) มากกว่าจะเป็นผู้นำบุกเบิกหรือผู้นำแบบบารมี (Charismatic Leadership) กล่าวคือผู้นำแบบประสานนั้นจะต้องสามารถประสานกับหน่วยงานที่มาปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น ประสานกับโครงการหลวง และยังสามารถประสานกับหน่วยงานนอกชุมชน เช่น พ่อค้าในตลาดปากคลองตลาดอีกด้วย

การเลือกผู้นำ

- มีหน้ามีตา หรืออาวุโสในชุมชน ลักษณะนี้เป็นวัฒนธรรมแบบคนจีนที่เป็นรากเหง้าวัฒนธรรมแบบม้ง
- ในความเป็นอาวุโส จะต้องแสดงออกถึงความรักความเอาใจใส่ลูกบ้าน พร้อมจะออกหน้าแทนลูกบ้าน
- ให้ความยุติธรรม เสมอภาคกับทุกคนในชุมชน
- การศึกษาไม่ใช่ปัจจัยสำคัญของการขึ้นมาเป็นผู้นำ นี่เป็นลักษณะของคนจีน ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์และการยอมรับภายในครอบครัวหรือชุมชนแต่การศึกษาเป็นปัจจัยภายนอก
- เนื่องจากการเป็นสังคมม้งที่เป็นแบบวัฒนธรรมแบบความละอาย (Culture of Shame) ซึ่งคล้ายกับสังคมจีนและญี่ปุ่น ดังนั้นเรื่องของ Role Model จึงสำคัญมาก ดังนั้นผู้นำจะต้องมีศีลธรรม มีหน้ามีตา รู้ถึงประเพณีของม้ง และเข้าสังคมได้ระดับหนึ่ง มิฉะนั้นจะขาดการยอมรับและไม่มีใครให้ความร่วมมือ

วันที่สำรวจ 8 พฤษภาคม 2557
 ชุมชนที่สำรวจ หมู่บ้านกิ้วโป้ง หมู่ 2 ตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่
 พื้นที่ ในพื้นที่โครงการหลวง
 ชื่อผู้ให้ข้อมูล นายสว่างชัย ศิลป์มิตรภาพ ตำแหน่ง ครู คศ.3 ชำนาญการพิเศษ

1. ข้อมูลบุคคลผู้ให้ข้อมูล

1. ตำแหน่งในชุมชน

- รองผู้อำนวยการ โรงเรียน
- รองประธานกรรมการบริหารบ้านใหม่พัฒนา ช่วงเวลา 2552- ปัจจุบัน
- ที่ปรึกษา อบต. แจ่มหลวง
- ประธานการท่องเที่ยวบ้านใหม่พัฒนา

2. ชาติพันธุ์ กระเหรี่ยง

- บิดาและ มารดาเป็นชนเผ่า กระเหรี่ยง
- ภรรยาเป็นชนเผ่า กระเหรี่ยง

3. ประวัติส่วนบุคคล

- อายุ 55 ปี
- สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาการจัดการ ประเทศฟิลิปปินส์
- สถานภาพครอบครัว สมรส จำนวนบุตร 3 คน
  1. คนที่ 1 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี
  2. คนที่ 2 เป็นหญิง สำเร็จการศึกษาจาก สถาบันราชภัฏลำปาง
  3. คนที่ 3 กำลังศึกษาในระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 6
- อาชีพหลัก ข้าราชการครู รายได้โดยประมาณประมาณ 600,000 บาทต่อปี
- อาชีพรอง ทำสวนเล็ก และมีบ้านทำ Homestay
- เมื่อเปรียบเทียบกับคนในชุมชน บุคคลที่ศึกษาจัดอยู่ในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า

ทั่วไป

- พื้นฐานของบิดามารดาหรือครอบครัวภรรยา บิดาของผู้ให้ข้อมูลคืออดีตผู้ตั้งรกรากและสร้างหมู่บ้านปัจจุบัน และมีน้องชายที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน

2. ข้อมูลชุมชน

1. ประวัติชุมชน

ตั้งมาประมาณปี 2520 หรือ 37 ปีที่แล้ว

2. ประชากร

- จำนวนประชากรทั้งหมด 355 คน จำนวนผู้หญิงใกล้เคียงกับเพศผู้ชาย

- อาชีพหลักของคนในชุมชน คือ

เกษตรกรรม ปลูกพืชหลัก คือ ข้าวนา ถั่วดิน ข้าวโพด

ปลูกพืชรอง คือ อโวคาโด/ พลับ/ สาลี่

อาชีพอื่นๆ ทอผ้า/รับจ้าง

- รายได้โดยเฉลี่ยของคนในชุมชนต่อครัวเรือน 20,000 บาท

3. สิ่งอำนวยความสะดวก

- มีไฟฟ้า

- มีประปาภูเขา

- ศาสนสถาน 2 แห่ง มีโบสถ์

- หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ตั้งในชุมชน มี 2 แห่ง

1. โครงการหลวงวัดจันทร์

2. ที่ว่าการอำเภอภักดีชุมพล

- ความช่วยเหลือที่เข้ามาในชุมชนมีโครงการอะไรบ้าง

1. โครงการ ส่งเสริมไม้ผล โครงการหลวงวัดจันทร์

4. ปัญหา

4.1 ประการแรก

4.1.1 ปัญหาเรื่องน้ำ

4.1.2 แนวทางการแก้ไข โครงการหลวงช่วยน้ำบ่อบาดาล

4.2 ประการสอง

4.2.1 พื้นที่ทำกิน ทับซ้อนกับพื้นที่ป่าไม้

4.2.2 แนวทางการแก้ไข ตั้งกฎระเบียบของชุมชน

4.3 ประการสาม

4.3.1 ปัญหาเสพติด ยาบ้า

4.3.2 แนวทางการแก้ไข ใช้กฎหมายหมู่บ้าน

5. การเรียนรู้ถึงบทเรียนที่ผ่านมา

มีการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกับคนเผ่าอื่นทั้งที่เป็นคนพื้นราบและคนบนพื้นที่สูง

3. การเป็นผู้นำ

- เป็นครูที่อยู่ในชุมชนมานานและได้รับการศึกษาค่อนข้างสูง คือได้รับปริญญาเอกจากประเทศฟิลิปปินส์ และมีแรงจูงใจในการทำงานการเมือง
- ได้รับการเสนอชื่อจากหัวหน้าศูนย์ของโครงการหลวงว่าเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้การยอมรับ โดยเป็นผู้บุกเบิกเรื่อง Homestay ในชุมชนจำนวน 20 หลังและสร้างพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นจุดท่องเที่ยวของบ้านวัดจันทร์ ทำสวนสมุนไพรเพื่อรับกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ อันทำให้ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น
- จุดเด่นนอกจากมีการศึกษาสูงแล้วยังเป็นคนท้องถิ่น คือชนเผ่ากระเหรี่ยงที่ตั้งรกรากในพื้นที่มานานจนทำให้เกิดการยอมรับ นอกจากนั้นบิดาของผู้นำคืออดีตผู้ตั้งรกรากและสร้างหมู่บ้านปัจจุบัน ดังนั้นช่วยให้เกิดการยอมรับมากขึ้น
- ชุมชนนี้เป็นชาวคริสต์ มีทั้งหมด 27 ครัวเรือนโดยเป็นชาวพุทธเพียง 4 ครัวเรือน ในชุมชนกระเหรี่ยงจะไม่ยอมรับบุคคลภายนอกมาเป็นผู้นำที่มาจากต่างพื้นที่หรือมีศาสนาที่แตกต่างจากตน
- ในชุมชนนี้มีคณะกรรมการหมู่บ้านที่เข้มแข็ง มีการออกระเบียบภายในชุมชนและรับฟังความต้องการของชุมชน คณะกรรมการจะรักษาระเบียบอย่างเคร่งครัด เช่น เรื่องการขายที่ดินให้คนนอก โดยปกติจะไม่ยอมให้คนนอกเข้ามาอยู่นอกจากจะให้คณะกรรมการเห็นชอบ และถ้าใครนำคนนอกมาอยู่ ครอบครัวนั้นจะต้องรับผิดชอบด้วย
- การเป็นผู้นำในชุมชนขนาดเล็ก มีเพียงไม่กี่ครัวเรือนและมีการศึกษาสูงยอมทำให้มีบทบาทมากขึ้น
- มีความสามารถในการสื่อสารและสามารถประสานกับหน่วยงานของรัฐ เช่น โครงการหลวงได้ยอมเป็นผู้นำได้ง่ายขึ้น

การเลือกคนที่จะเป็นผู้นำ

- ผู้นำกระหายยิ่งควรมีคุณสมบัติคือเป็นผู้ที่มีศีลธรรม สามารถเป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้
- มีแรงจูงใจในการพัฒนา
- มีความคิดแบบเหตุผลและคิดเป็นระบบ
- มีฐานะทางเศรษฐกิจดีด้วย
- คุณธรรม จริยธรรม
- ความรู้
- ประสบการณ์
- มีวิสัยทัศน์

วันที่สำรวจ 8 พฤษภาคม 2557
 ชุมชนที่สำรวจ กิ่งโป่ง หมู่ที่ 2 ตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่
 พื้นที่ ในพื้นที่โครงการหลวง
 ชื่อผู้ให้ข้อมูล นายเลเหม่ ศิลป์มิตรภาพ

1. ข้อมูลบุคคลต้นแบบที่ทำการศึกษา

1. ตำแหน่งในชุมชน

- อดีต - ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
 ปัจจุบัน - ผู้ใหญ่บ้าน ระหว่างปี 2552- ปัจจุบัน
 - ประธานเงินล้าน
 - ประธานเครือข่ายการอนุรักษ์ป่า ปัจจุบัน

2. ชชาติพันธุ์ กระเหรี่ยง

- เป็นคนในพื้นที่มาแต่เกิด
- บิดาและ มารดาเป็นชนเผ่า กระเหรี่ยง
- ภรรยาเป็นชนเผ่า กระเหรี่ยง

3. ประวัติส่วนบุคคล

- อายุ 48 ปี
- สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรี
- สถานภาพครอบครัว สมรส จำนวนบุตร 4 คน
  1. คนที่ 1 เป็นชาย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้
  2. คนที่ 2 เป็นหญิง สำเร็จการศึกษาจากสถาบันราชภัฏลำปาง
  3. คนที่ 3 เป็นหญิง กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแจ่มหลวง
  4. คนที่ 4 เป็นชาย กำลังศึกษาอยู่ในระดับอนุบาล
- อาชีพหลัก ได้จากเงินเดือนของการเป็นผู้ใหญ่บ้านประมาณ 80,000 บาทต่อปี
- อาชีพรอง เกษตรโครงการหลวง รายได้โดยประมาณ ไม่นแน่นอนและทำกันทั้งครอบครัว
- เมื่อเปรียบเทียบกับคนในชุมชน จัดอยู่ในกลุ่มที่มีฐานะดีกว่าทั่วไป
- พื้นฐานของบิดามารดาของผู้นำหรือครอบครัวภรรยาของผู้นำ มีพี่ชายที่เป็นกรรมการหมู่บ้าน บิดาเคยเป็นผู้ที่มาตั้งรกรากในพื้นที่จึงได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน

2. ข้อมูลชุมชน

1. ประวัติชุมชน

มาจากครอบครัวของผู้ใหญ่บ้านปัจจุบันย้ายมาจากที่อื่น เข้าใจว่ามาจากบริเวณแม่แจ่ม มาตั้งรกรากในราวปี 2520 ในตอนแรก ๆ มีอยู่ประมาณ 4-5 ครัวเรือน จากนั้นมีการนำเอาญาติพี่น้องจากพื้นที่อื่นเข้ามาตั้งรกรากมากขึ้น

2. ประชากร

- จำนวน 70 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 355 คน และจำนวนหญิง และชายใกล้เคียงกัน
- อาชีพหลักของคนในชุมชน

เกษตรกรรม ปลูกพืชหลัก คือ ถั่วดิน ข้าวโพด

ปลูกพืชรอง คือ ไร่ข้างรายวัน

อาชีพอื่น ๆ

- รายได้โดยเฉลี่ยของคนในชุมชนต่อครัวเรือน 20,000 บาท

3. สิ่งอำนวยความสะดวก

- ไม่มีโรงเรียนในหมู่บ้าน
- ไฟฟ้า
- ประปา
- ศาสนสถาน มีโบสถ์คริสต์ 2 แห่ง
- หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ตั้งในชุมชน มีโครงการหลวงวัดจันทร์ตั้งอยู่ในพื้นที่
- ความช่วยเหลือที่เข้ามาในชุมชนมีโครงการอะไรบ้าง

1. โครงการหลวงวัดจันทร์ ทำฝายชะลอน้ำ น้ำเพียงพอสำหรับการเกษตร
2. สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงเข้ามาส่งเสริมเรื่องสมุนไพรอีก

4. ปัญหา

4.1 ประการแรก

4.1.1 ปัญหาวิถีวัฒนธรรมการปลูกข้าวไร่ ผิดกฎหมายป่าไม้

4.1.2 การแก้ไขมีการกำหนดระเบียบของชุมชนในการใช้พื้นที่โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ออกระเบียบและบังคับใช้ซึ่งได้ผลแต่ชาวบ้านก็เริ่มมีปัญหาขาดพื้นที่ทำมาหากิน

4.1.3 บทบาทของผู้นำ เป็นผู้ผลักดันในเรื่องการใช้พื้นที่และเกิดการยอมรับในระเบียบของชุมชน

4.1.4 ผลของการดำเนินการโดยผู้นำ ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากชาวบ้าน

4.2 ปัญหาประการสอง

4.2.1 น้ำขาดแคลนในฤดูแล้ง

4.2.2 การแก้ไข มีการสร้างฝายชะลอน้ำจำนวนมากบนพื้นที่สูงที่เป็นแหล่งต้นน้ำ การสร้างฝายได้รับความร่วมมือจากภายนอกที่เป็นนักธุรกิจนำบุคคลภายนอกมาร่วมกับนักเรียนในหมู่บ้านมาร่วมกันสร้างฝายเพื่อกักเก็บน้ำ

4.2.3 บทบาทของผู้นำ ร่วมกับบุคคลภายนอกในการเตรียมแรงงานและเงินในการจัดทำฝาย

4.2.4 ผลของการดำเนินการโดยผู้นำ ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากชุมชน

3. การเป็นผู้นำชุมชน

- ผู้นำเป็นคนพื้นเมืองที่ได้รับการยอมรับจากข้าราชการฝ่ายปกครองของอำเภอกล้าหาญพัฒนาว่ามีส่วนผลักดันในการพัฒนาชุมชนอย่างมาก

- เป็นคนเปิดเผยและรับกับสิ่งใหม่ ๆ เช่น กรณีที่พบกับคุณโก้ นักธุรกิจที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน จึงเกิดการร่วมมือกับคุณโก้ในการจัดทำฝายชะลอน้ำ ศูนย์การเรียนรู้ และการปลูกพืชใหม่ ๆ และทำผลผลิตต่อเนื่องจนทำให้ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น

- ผู้นำรายนี้มีลักษณะ Open Mind คือเปิดรับในหลาย ๆ สิ่งและกล้าทดลองสิ่งใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นการยอมรับคนใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ และการคิดแบบใหม่ ๆ

- ผู้นำรายนี้มีความคิดในเรื่องการสร้างสายสัมพันธ์ (Connection) ความสามารถในการเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้ามาด้วยกัน (Integrated Thinking) สามารถทำงานร่วมกับทางฝ่ายราชการและชาวบ้าน

- มีอารมณ์ขันและเข้ากับคนอื่นได้

- เป็นคนรู้จริงในเรื่องชุมชนและเรื่องที่น่าเข้ามาให้ชาวบ้าน ผู้นำจะต้องเข้าใจวิถีชีวิตของชุมชน

- สามารถรวบรวมชาวบ้านมาทำสิ่งที่ประโยชน์กับชุมชน เช่นการสร้างฝายชะลอน้ำ โดยใช้ค่าใช้จ่ายจุดละ 800 บาท มีจำนวนถึงร้อยกว่าจุด รวมถึงมีการมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา เช่นการนำเอาเด็กนักเรียนมาร่วมมือทำฝายชะลอน้ำ ปัจจุบันชาวบ้านมีน้ำใช้พอเพียง

- สามารถตกลงกับชาวบ้านในเรื่องการใช้ที่ดิน โดยห้ามชาวบ้านขายที่ดินให้กับคนนอก ยกเว้นมีการพิสูจน์ว่าคนภายนอกสร้างประโยชน์กับชุมชน

- มีการนำเอาสตอเบอร์รี่ มาทดลองปลูกในพื้นที่ โดยเริ่มแรกเชิญชวนชาวบ้านเพียง 6 ครัวเรือนมาทดลองปลูก เมื่อได้ผลจึงขยายต่อไปยังบ้านอื่น ๆ เมื่อมีการผลิตแล้วทำการจำหน่ายผล

สดและมีการแปรรูปเป็นน้ำผลไม้และแยมสตอเบอร์รี่ การตลาดดีมากเพราะเป็นผลไม้ที่ปลูกไร้สาร จึงมีลูกค้าในกรุงเทพที่ต้องการผลไม้ที่ปลอดภัย ราคาขายจึงค่อนข้างสูง นอกจากการปลูก สตอเบอร์รี่แล้วชาวบ้านยังมีการปลูกผักร่วมกับโครงการหลวงและมีรายได้ดี

- ตามแผนการพัฒนาจะจัดทำศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนและจะทำเป็น Contract Farm กับ คุณโก้ที่มารีเริ่มโดยชาวบ้านจะเป็นผู้ผลิตและทางคุณโก้จะทำการตลาดเองและจะทำการแปรรูป เนื่องจากพื้นที่ชุมชนอยู่ไกล จึงมีปัญหาทาง Logistic ดังนั้นจึงขายทาง Internet แทนและได้รับความนิยมมาก

- จะมีการปลูกดอกไม้ใหม่ ๆ สำหรับเมืองหนาว เช่น เบญจมาศ และอื่น ๆ และใช้เทคนิค การปลูกแบบยกดินขึ้นสูงและใช้สารเร่งแบบใหม่ ๆ ที่ปลอดภัยและได้ผล

- จะทำข้าวไร่โดยทำนาแบบขั้นบันไดในปีหน้า

แนวความคิดในการบริหารที่ผ่านมา กล่าวคือ วิถีชีวิตของคนกระเหรี่ยงเป็นแบบทำมาหากิน คือทำงานเพื่อใช้ในการหากิน การปลูกพืชเพื่อกินก่อนและค่อยขาย แต่คนเผ่าอื่นวิถีชีวิตคือ การทำมาหาเงิน คือทำงานเพื่อหาเงิน ปลูกอะไรก็มุ่งการขาย มุ่งกำไร จากแนวความคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง ชาวบ้านจึงอยู่ได้ไม่อดอยาก แม้จะไม่รวยแต่ก็ไม่จน

วันที่สำรวจ 6 พฤษภาคม 2557
 ชุมชนที่สำรวจ หมู่บ้านบ้านเหล่า หมู่ที่ 4 ตำบลเมืองเก่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
 พื้นที่ โครงการหลวงม่อนเงาะ ไม้หนับหัวหน้ามีเจ้าหน้าที่ 9 คน
 ผู้ให้ข้อมูล นายเกรียงศักดิ์ นามวงศ์พรหม

1. ข้อมูลบุคคลผู้ให้ข้อมูล

1. ตำแหน่งในชุมชน

- เจ้าหน้าที่โครงการหลวง

2. ชชาติพันธุ์

- ภูมิลำเนาเป็นคน เมือง

3. ประวัติส่วนบุคคล

- สำเร็จการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) แล้วศึกษาต่อในสาขาวิชาพัฒนาสังคมที่สถาบันราชภัฏ จนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี

2. ข้อมูลชุมชน

บ้านเหล่า หมู่ 4 มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 107 ครัวเรือน โดยมีประชากรทั้งหมด 354 คน และมีรายได้ต่อปีประมาณ 50,000 บาทต่อครัวเรือน

โครงการหลวงม่อนเงาะมีพื้นที่รับผิดชอบบางส่วนใน 3 ตำบล คือสบเปิง หมู่ 11 บ้านผาหมอน หางม้า เมืองเก่า

- เดิมพื้นที่นี้เป็นพื้นที่รับผิดชอบของกรมประมงเพราะห้ซึ่งดูแลทุกๆ ไป โครงการหลวงเริ่มเข้ามาเมื่อปี 2518 โดยมีเป้าหมายหลัก 3 ประการคือให้เลิกปลูกฝิ่นและเลิกทำลายป่าและให้อยู่ดีกินดี

- การเริ่มโครงการให้กรมประมงเพราะห้ประสานงานให้ งบประมาณที่ใช้ส่วนหนึ่งใช้งบประมาณของกรมประมงเพราะห้ และอีกส่วนหนึ่งเป็นงบโครงการหลวง

- โครงการหลวงทำเรื่องขอใช้พื้นที่เป็นพื้นที่พัฒนา ทางป่าไม้ทำแผนที่ว่าครอบคลุมกี่ตารางเมตร พื้นที่ในโครงการหลวงม่อนเงาะปัจจุบันบางส่วนมีเอกสารสิทธิ์ มีโฉนดเล็กน้อย

- เมื่อโครงการหลวงเข้ามาที่บ้านม่อนเงาะซึ่งเป็นหมู่บ้านหลัก ได้เดินทางผ่านเข้าออกผ่านบ้านบริวาร เป็นคนเมืองท่าเมียง ไม้ผล (ลิ้นจี่, ส้ม) ชาวบ้านเลยทำเรื่องขอให้โครงการหลวงขยายพื้นที่ให้ครอบคลุมบ้านบริวารด้วย

- โครงการหลวงมาพัฒนาเศรษฐกิจสภาพความเป็นอยู่ สอนให้ปลูกเป็น ให้ขายเป็นแต่จะปลูกเยอะก็ไม่ได้ถ้าปลูกเยอะเราต้องขายให้เขาจริงๆเป็นเศรษฐกิจพอเพียงให้ปลูกเอง-ขายเอง

- ระยะเวลาชาวบ้านดีใจว่ามาช่วยเรื่องอาชีพ เพราะมีเวลาทำกินเขาจะทำเยอะๆ แต่เรามาส่งเสริมนิดหน่อย ตอนแรกขายได้ราคาดี แต่ตอนหลังๆ ขายไม่ได้เพราะไม่เก่งเรื่องตลาด และโครงการหลวงไม่ได้รับซื้อผลผลิตทั้งหมด ตอนหลังๆ เขาไปหาตลาดเอง มีจะเลือกปลูกพืชที่มีมูลค่าสูงและจะปลูกเยอะๆ

- มีขอมรับโครงการหลวงเพราะมีโครงสร้างพื้นฐาน ไฟฟ้า ถนน ซลประทาน

- หมู่บ้านอื่นเป็นพื้นที่ส่งเสริมเหมือนกัน แต่เดี๋ยวนี้ชาวบ้านไม่ค่อยเอา เพราะตลาดไม่กว้าง

- ชาวบ้านในพื้นที่มีรถยนต์ประมาณ 30 %

- มีบ้านพักและเต็นท์สำหรับนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก

- มีรายได้หลักจาก ลีนจี มีเจริญแล้ว ชาวบ้านรายได้จริงๆ ไม่ได้มาจากโครงการหลวง

- โครงการหลวงเริ่มส่งเสริมมะม่วง พลับ ไม้เมืองหนาว โครงการหลวงสู้ของจีนไม่ได้ที่สำคัญคือพืชเมืองร้อนต้องกลับมาส่งเสริมพืชเมืองร้อน

หน่วยงานอื่นที่ขึ้นมา

- อบต. มีพัฒนาสังคม เกษตรตำบลขึ้นมา เอกาแฟมาตั้งกลุ่มอาชีพเข้าซื้อ

วิธีพัฒนาของเกรียงศักดิ์

- เกรียงศักดิ์ ก่อนหน้านั้นเคยอยู่งานวิจัยอยู่ที่ห้วยลึก พอเริ่มมาทำที่ม่อนเงาะปี 2532 ก็ไปเรียนพัฒนาสังคม

- หลังจากจบการศึกษาจากสาขาวิชาพัฒนาสังคมมาคือโครงการหลวงมี 3 ฝ่ายคือฝ่ายพัฒนา ฝ่ายตลาด และฝ่ายวิจัย ก็มาคิดว่าเราอยู่ฝ่ายพัฒนาส่งเสริมได้ แต่ขายไม่ได้ ช่วยชาวบ้านไม่ได้ ดูเหมือนไปหลอกชาวบ้าน เลยส่งสารชาวบ้านเพราะชาวบ้านดีกับเรา ก็คิดว่าน่าจะพัฒนาเขา โจทย์ของโครงการหลวงก็คือ เลิกปลูกฝิ่น และเลิกทำลายป่า และให้อยู่ดีกินดี ต้องทั้ง 3 ด้าน ถ้าต้องการพัฒนาเศรษฐกิจก็ต้องเปิดพื้นที่ป่า พอมีเงินมาก สังคมจะต่างคนต่างอยู่ แล้วยาเสพติดก็จะเข้ามา

- พอมาอยู่ที่นี่ มาคิดว่าจะทำอย่างไรให้ชาวบ้านพึ่งตัวเองได้ เลยตั้งกลุ่ม แต่ละบ้านมี 2-3 กลุ่ม อย่างกลุ่มกาแฟทุกกลุ่มจะต้องคอยดูแลกันและต้องมาคอยรายงานว่ามีใครแอบเอาไปขายสร้างระบบ ถ้าชาวบ้านรวมกันได้จะยั่งยืนในเรื่องกาแฟ เป็นสหกรณ์ มีแบรนด์เพราะเวลารับซื้อกาแฟจะไม่ใช้ชื่อม่อนเงาะ เลยตั้งกลุ่มแม่บ้านคั่วกาแฟ ให้ชาวบ้านเอาไปขายทำเป็น OTOP (ภาคโค้งโค้งเริ่มจากที่นี่)

- ลองงานพัฒนามาได้ระยะหนึ่งแต่ปรากฏว่าพอเราไม่อยู่เขาก็ยังไปไม่ได้ ความจริงตั้งใจจะพัฒนาให้เขาเป็นกลุ่มขายเอาของเมืองท้ายลงไปขายข้างล่าง-เอาของข้างล่างขึ้นมาขายข้างบน เอาแต่เรื่องการขายทำให้เขาขายได้ ขายให้เก่ง แต่งานไปไม่ได้คือเอาแม่บ้านมาทั้งตำบล ยังไงก็ไปไม่ถึงจุดสักที กลุ่มแตก เลยมามองอีกเรื่องเลยเอากลุ่มแม่บ้านมาทำวิจัยท้องถิ่น มีชาวอัสสัมซึ่งเป็นพีชหลักของที่นี่ทำเรื่องการบริหารจัดการและทำตลาดชาวอัสสัมที่เหมาะสม เอาเมียมาทำซาก็ได้ เอาวิจัยท้องถิ่นเข้ามาเพื่อให้เขารู้จักว่าตำบลมีอะไร แม่บ้านจะเป็นตัวทำงาน ผู้ชายไม่ค่อยทำ แต่ผู้นำไม่เอาข้อมูลที่ได้ออกไปใช้ประโยชน์ว่าเมืองมีค่าใช้จ่ายอะไร และเราจะเอาตัวนี้มาแก้ปัญหาอะไรได้บ้าง

- เคยมาเริ่มท่องเที่ยวในชุมชนซึ่งสามารถไปได้ทั้ง 3 ด้าน ทั้งสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ แต่ไปทำที่ม่อนเงาะ (ม่อนเงาะเกิดพร้อมม่อนแจ่ม) อาจจะช้าหน่อยเพราะให้ชาวบ้านทำเอง ข้อดีคือเขาจะเริ่มห่วงแทนทรัพยากร เรื่องหิน ต้นไม้ เริ่มจัดเวรยามดูแล เริ่มรักษาเพราะเห็นคุณค่าจากนักท่องเที่ยวซึ่งสามารถขยายไปได้ ที่ม่อนเงาะทำเรื่องท่องเที่ยว บ้านเหล่าทำเรื่อง Homestay หมู่ 3 เรื่องชา สบท้ายเรื่องแพไม้ไผ่ แต่ละกลุ่มมาเชื่อมโยงกันประชุมกับรีสอร์ทเอกชน 3 แห่ง เขาเอาเครือข่ายหน่วยงานของเขามาพัก ก็เอาท่องเที่ยวชุมชนเข้าไปร่วมด้วย รีสอร์ทจะอยู่ไม่ได้ถ้าไม่มีชุมชนร่วม

- โครงการหลวงคอยประสานงานว่านักท่องเที่ยวมีความต้องการพักแบบไหน มี choice ให้เลือก แล้วให้แต่ละกลุ่มรับผิดชอบหลังๆ เริ่มติดต่อกันเองเพราะมีเบอร์โทรศัพท์ ก็คิดว่าท่องเที่ยวชุมชนจะไปได้ดีสำหรับการพัฒนาให้ครอบคลุม อย่างน้อยชาวบ้านได้รู้อะไรเป็นอะไรได้แลกเปลี่ยนกับนักท่องเที่ยว เขาจะได้ไม่ถูกปิดกั้น Homestay ก็เอาไปเข้าเครือข่ายท่องเที่ยว ปีที่ผ่านมาผ่านประเมิน Homestay ของสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

- จุดขายจริงๆ มันเป็นทางผ่าน น่าจะเอาเรื่องชุมชนเป็นจุดขาย ให้เขาออมทรัพย์ ทำให้เด่นกลุ่มที่มาพักจะเน้นกลุ่มศึกษาดูงาน เอาเรื่องออมทรัพย์สั่งจะ (เคยไปบ้านสามขา) ทำมาได้ 5 ปีกว่า กู้เอาไปช่วยเรื่องนี้สิน ดอกเบี้ย ปั่นผลและสวัสดิการ ทำได้จริง

- หากคนที่มอดมการณ์คล้ายๆ กัน ส่วนใหญ่หาผู้ใหญ่บ้านที่ทำได้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเขาเห็นผลงานเพราะอยู่มานาน ประวัติไม่เสีย

- มาเห็นชาวบ้านปลูกส้มโอ ถ้าให้โครงการหลวงขายไปได้ยาก เลยมาคิดว่าถ้าให้ชาวบ้านขายเองง่ายกว่า มาคิดว่าจะพัฒนาเรื่องส้มโออย่างไร มีหลายพันธุ์จะพัฒนาพันธุ์โดยประกวดตั้งกลุ่มที่สนใจเรื่องส้มโอแต่ละบ้าน สํารวจข้อมูล จัดงานวันส้มโอ “ส้มโอและของดีที่เมืองท้าย” ให้เขาเห็น จัดแบบมีส่วนร่วม เลยเป็นการ promote ตำบลไปด้วย ประสานงานกับอบต.ข้างล่าง แต่ละกลุ่มให้มาโชว์ ครูเอาผลิตภัณฑ์ของนักเรียนมา

- แกนหลักที่ช่วย คือ ผู้ใหญ่บ้าน หน่วยงานมีโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (สวพส.) พัฒนาสังคม สวพส. ให้เงินสนับสนุน เลยมหาหรือกันว่าทำอะไรจะมีขบวนการอย่างไร แล้วให้โครงการหลวงดูแลผลลัพธ์ที่ทำให้ชาวบ้านพอใจ

- หลักในการทำงานกับชาวบ้าน เราต้องจริงใจ อาจจะเพราะเวลาเรายู่มานาน ก็ไม่รวยสมณะ ชาวบ้านจะประชุมเวลาไหนก็ไปกับเขาหมด

- เจ้าหน้าที่ที่จะเข้าไปต้องมีใจรัก จะทำอะไรให้ชาวบ้านอยู่ได้ เอาเรื่องอาชีพบวกกับวิถีชีวิต ให้ปลูกได้ขายได้เขาจะยั่งยืน ต้องขายให้เขาขายไม่ได้เขาไม่ปลูก เลยพยายามให้ชาวบ้านออกไปดูไปเห็นเรื่องตลาดเพราะเราไปขายไม่ได้เราคิด พยายามตั้งสหกรณ์ ตั้งกลุ่มในอนาคตจะตั้งกลุ่มออมทรัพย์ให้ได้ทั้ง 7 หมู่บ้านครบทุกตำบล

- ก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ที่ผ่านมากลุ่มออมทรัพย์ส่วนใหญ่ล้มเหลวที่เกรียงศักดิ์ทำคือปีแรกสร้างวินัยทั้งคนออมและกรรมการ ให้ลองออมให้ตั้งเป้าหมายว่า 1 ปีให้คิดว่าจะออมเท่าไร ต้องทำให้ได้ทุกเดือนเท่าๆ กัน การทำงานจะไม่ไปรบกวนกรรมการมาก ประชุมเดือนละ 1 ครั้ง ใช้เวลาครึ่งวันตั้งโต๊ะเพื่อรับออม ปัจจุบันมี 3 กลุ่มใหญ่ กลุ่มใหญ่บ้านเหล่า ที่ทำให้แตกต่างจากที่อื่นคือต้องตรงเวลา ออมเท่ากันทุกเดือน ครบปีมาดู จะรู้ว่าทำได้หรือไม่ เห็นผลว่าออมเท่าไรได้เท่าไร ถ้าออมมากจะได้มากกว่านี้ เป็นสร้างขบวนการเรียนรู้และบริหารจัดการเงิน ปีแรกให้รู้จักการออมมาว่าสิ้นปีหายไปกี่คน มีบางคนออกไปเพราะไม่มีเงิน บางคนคิดผิด เช่นจะออมเดือนละ 100 บาท ทำไม่ได้เพราะบางเดือนไม่มี พยายามให้เขาคิดว่าจะออมเดือนละเท่านี้ เก็บได้หรือไม่ แต่ละวันจะต้องออมเท่าไร ไม่ใช่ไม่ต้องเก็บก่อนก็ได้พอถึงเวลาเอามา อันนี้อาจทำไม่ได้ ให้เริ่มจากมีกระบอกหรือกระปุกใส่เงิน สร้างกระบวนการเรียนรู้ พอได้เงินครบ 1 ปีแล้ว เงินนั้นจะเอาไปทำอะไรมาช่วยกันคิด เขาบอกว่าส่วนใหญ่กู้เงินของรัฐ อันนั้นเป็นเงินของรัฐถ้าไม่ให้กู้กรรมการก็โดนต่อว่า แล้วพอให้กู้กรรมการก็โดนต่อว่าอีกเพราะไม่มีเงินคืนแต่อันนี้เป็นเงินของเรา เขาไว้ใจเราเขาถึงมาฝากเงินกับเรา ใครจะกู้กรรมการก็ต้องดูจะปล่อยเรื่อยเปื่อยไม่ได้ สมาชิกจะกู้ต้องดูกำลังว่าจะส่งได้หรือไม่ ฝากเดือนเท่านี้แล้วต้องส่งอีกเท่านี้ ในแต่ละเดือนทำได้หรือไม่ ชี้ให้เห็นว่าอยากได้แต่จ่ายจะคืนไม่ได้ เป็น process การเรียนรู้ การคืนต้องคืนทั้งต้นทั้งดอก ส่วนการออมจะคืนตอนสิ้นปีซึ่งในแต่ละเดือนไม่มีกัน ต้องคิดอย่างธนาคารเงินต้องมาเป็นเดือนลดตามต้นทำตารางให้ดู

- กลุ่มกาแฟ กำลังเข้าไปเป็นสหกรณ์ ตั้งมาได้ 10 กว่าปีแต่ไม่ให้เป็นสหกรณ์ เพิ่งเป็นสหกรณ์ปีที่แล้วเพราะเวลาเป็นกลุ่มยังมีความเกรงใจอยู่กันได้ แต่พอไปเป็นกลุ่มเริ่มไม่มีความสนใจกันบวกกับหน่วยงานพอตั้งเสร็จก็ถอยปล่อยให้เดินเอง พี่เลี้ยงไม่มีชาวบ้านก็ล้ม คนที่เคยมาช่วยก็ไม่มาแล้ว ปล่อยกรรมการทำไปก็ล้ม ก็เลยดึงไว้ยังไม่ให้เข้าสหกรณ์ กาแฟที่นี่มี 200 กว่าไร่

ผลผลิตส่งโครงการหลวง ที่นี้เป็นแหล่งปลูก กาแฟจริงๆ เป็นรายได้เสริม มาดูว่าทำไมชาวบ้านไปไม่ได้ มั่งไปไม่ได้ ทั้งๆ ที่ตอนแรกที่มาส่งเสริมมุ่งไปที่มั่ง ไปที่ระดับ 1,000 จริงๆ มั่งมีพืชตัวเลือกที่ราคาดีกว่ากาแฟและปลูกได้มากกว่า เช่น ส้ม ไม้ผล ซึ่งกาแฟใช้แรงงานมากในการเก็บ แต่ราคายังไม่แน่นอน ส่วนใหญ่ที่ประสบผลสำเร็จต้องเป็นพื้นที่ต้อง 800-1,000 ที่มีเมียงอยู่ แล้ววิถีชีวิตของเขาจะมีพ่อแม่ พี่ อยู่ 3-4 คนในบ้าน เมียงจะว่างช่วงพฤศจิกายน ธันวาคม มกราคม กุมภาพันธ์ พอเมียงหยุดก็เป็นช่วงที่กาแฟสุก เขาจะเข้าไปที่กาแฟช่วงที่จะเก็บเท่านั้น กาแฟช่วงปลูกจะปล่อยตามยถากรรมจะเข้าไปที่กาแฟตอนที่เมียงว่างจากเมียง รายได้หลักจึงอยู่ที่เมียง เมียงมีตลาดลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน เมียงยังราคาดีเป็นพืช 2 ประโยชน์ คือ เมียง ชา ชาทำชาเขียวก็ได้ชาขาวก็ได้ ชาขาวราคาดีตลาดต้องการ

โอกาสจะพัฒนา

- ด้านการท่องเที่ยวจะไม่ได้เป็นตัวเงินแต่จะได้ถนน ททท. มองว่าตรงนี้มีศักยภาพมีบรรยากาศที่ทัศนียภาพกับในชุมชนมีกลุ่ม ท่องเที่ยวเอาเชื่อมโยงกับสภากาย เพราะท่องเที่ยวไปได้หลายที่จะทำให้งิจกรรมอย่างอื่นกระตุ้น แม้แต่ไม้ผล เช่นลิ้นจี่จะแก้เรื่องตลาดได้ เมื่อก่อนเคยเปิดร้านค้าแต่อยู่ไม่ได้ไม่มีคน และพอนักท่องเที่ยวเข้ามาตอนนี้เลยมามองย้อนไปว่าถ้ามีร้านค้าก็จะมีกิจกรรม คนเข้ามาเที่ยวจะได้ขายของ จะมีร้าน 1. ต้องมีของ 2. ต้องมีคน กิจกรรมต่างๆ ก็จะไปได้งบประมาณก็จะมาเพราะแต่ละกิจกรรมก็จะผลิตได้เมื่อก่อนทำแล้วไม่รู้จะขายที่ไหน คนมาอยู่ที่ร้านค้าก็ไม่มีเงิน ท่องเที่ยวเข้ามาขายได้ ทำวิจัยไปตั้งเป้าที่นักท่องเที่ยวถ้าเกิดเข้ามาไม่ได้ เราจะขายคนในพื้นที่เดียวกันเขาก็ไม่ซื้อ นักท่องเที่ยวเข้ามาเกือบทั้งปีแต่จะเข้ามาเป็นช่วงๆ รอนักท่องเที่ยวไม่ได้เพราะไม่แน่นอน นักท่องเที่ยวจะมาจอดรถที่นั่นแล้วจะให้รถชาวบ้านมารับขึ้นไป ตอนนี้ได้กลุ่มรถแต่ละที่ กลุ่ม Homestay การแสดง อาหารส่วนใหญ่ที่ทำให้นักท่องเที่ยวจะใช้ผลิตภัณฑ์ของที่นี้ยำใบเมียง พักท่อง กะหล่ำปลีหัวใจ

- โครงการหลวงจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นทั้งผู้ใหญ่และเด็ก แต่ทำจริงๆ มี 2-3 คน เพราะไม่คุ้ม

- โฆษณาที่ศูนย์... สวพส. ช่วยโฆษณาถึงบมา อบต.มีไลน์ นักท่องเที่ยวบอกต่อๆ กัน คนที่มาเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนในภาคเหนือ ช่างชาติก็เข้ามาแต่ส่วนใหญ่มีไกด์พามา

การเลือกคน

- ดูแนวทางของผู้ใหญ่บ้านว่าชอบอะไร
- อายุรุ่นราวคราวเดียวกันจะมีอุดมการณ์คล้ายกัน
- คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีการเสียดสละ ค่อนข้างมองโลกในแง่ลบ ว่าจะไปเอาประโยชน์จากเขา

วันที่สำรวจ 7 พฤษภาคม 2557

ชุมชนที่สำรวจ หมู่บ้านหนองหอย (เก่า) หมู่ที่ 7 ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
พื้นที่ ในพื้นที่โครงการหลวง
ชื่อผู้ให้ข้อมูล นายสุรินทร์ นทีไพรวัลย์

1. ข้อมูลบุคคลผู้ให้ข้อมูล

1. ตำแหน่งในชุมชน

- ผู้ใหญ่บ้าน ช่วงเวลา 2552 - ปัจจุบัน
- กรรมการหมู่บ้าน ก่อนหน้าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน

2. ชชาติพันธุ์ ม้ง

- เป็นคนนอกพื้นที่แต่เข้ามาอาศัยช่วงปี พ.ศ. 2511
- บิดาและมารดา เป็นชนเผ่าม้ง
- ภรรยาเป็นชนเผ่าม้ง

3. ประวัติส่วนบุคคล

- อายุ 48 ปี
- สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ 2
- สถานภาพ มีบุตร 2 คน

1. คนที่ 1 เพศชาย ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

2. คนที่ 2 ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ สาขาวิศวกรรม

- อาชีพหลักเกษตรกร (สวนสตอร์เบอร์รี่/ผัก/พริกหวาน รายได้โดยประมาณ ประมาณ 1,500,000-หักค่าใช้จ่ายบาทต่อปี

อาชีพรอง ค้าขาย รายได้โดยประมาณ 360,000 บาทต่อปี

- เมื่อเปรียบเทียบกับคนในชุมชน จัดว่ามีฐานะดีกว่าทั่วไป

- พื้นฐานของบิดามารดา ไม่มีใครเคยเป็นผู้นำ ภรรยาเป็นคนใจกว้าง ยอมรับ

2. ข้อมูลชุมชน

1. ประวัติ

ประมาณ 100 ปี เป็นชุมชนม้งที่ค่อยๆ อพยพจากพื้นที่อื่น และขยายเข้าไปครอบคลุมเป็นพื้นที่ปัจจุบัน

2. ประชากร

- ทั้งหมด ประมาณ 130 ครัวเรือน ประชากร 1,038 คน
- มีรถยนต์ ทุกบ้าน บางบ้านมี มอเตอร์ไซด์ด้วย
- อาชีพหลักของคนในชุมชน คือ เกษตรกรรม ปลูกพืชหลัก คือ สลัดแก้ว/กระท่อมปลี/

พริกหวาน

- อาชีพอื่น ๆ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว > ที่พัก ของที่ระลึก
- รายได้เฉลี่ยของคนในชุมชนต่อครัวเรือน มากกว่า 100,000 บาท

3. สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน

- โรงเรียน 1 แห่ง อนุบาล 2 แห่ง (โรงเรียนสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6)
- มีไฟฟ้า
- น้ำประปา ภูเขา/บาดาลหมู่บ้าน
- ศาสนาสถานอื่น
- หน่วยงานของรัฐในชุมชน โครงการหลวงหนองหอย
- ความช่วยเหลือที่เข้ามาในชุมชน

1. โครงการหลวงหนองหอย พัฒนาในทุกๆ ด้าน ส่งเสริมเกษตร การท่องเที่ยว
2. โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ ชลประทาน
3. โครงการพัฒนาที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

4. ปัญหา

4.1 ประการแรก

4.1.1 การซื้อขายที่ดินให้คนภายนอกชุมชน

4.1.2 แนวทางการแก้ไข ตั้งกฎระเบียบของการใช้น้ำในชุมชนและการสร้างความเห็นชอบของชุมชนเมื่อมีบุคคลภายนอกมาซื้อขายที่ดินในหมู่บ้าน ในทางปฏิบัติชาวบ้านมีการแอบขายที่ดินให้บุคคลภายนอก แต่ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านจะควบคุมโดยผ่านกระบวนการใช้น้ำเพราะเป็นอำนาจของคณะกรรมการหมู่บ้านในการอนุมัติการใช้น้ำของชุมชน

4.1.3 บทบาทของผู้นำ การตัดสินใจ คณะกรรมการหมู่บ้าน การยอมรับของ

ชุมชน

4.1.4 ผลของการดำเนินการ โดยผู้นำ ได้รับความร่วมมือจากลูกบ้านอย่างดีเพราะผู้นำเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและเนื่องจากเป็นวัฒนธรรมของคนม้ง

4.1.5 การเรียนรู้ถึงบทเรียนที่ผ่านมา ความยุติธรรมสำคัญที่สุดการประนีประนอม ผิดมากให้ผิมน้อย ถูกมากให้ถูกน้อย สามารถอธิบายเหตุการณ์ แก้ไขปัญหาได้

การเป็นผู้นำชุมชน

- ผู้นำชุมชนดังกล่าวได้รับการเสนอจากหัวหน้าศูนย์ของโครงการหลวงที่พบว่ามึลักษณะเป็นผู้นำที่ชาวบ้านให้การยอมรับอย่างมาก ทั้งจากหน่วยงานของรัฐและในหมู่ผู้นำท้องถิ่นด้วยกัน

- ผู้นำคนปัจจุบันเคยมีบทบาทในการเป็นผู้บริหารตั้งแต่อายุ 17 ปีจากตำแหน่งผู้ช่วยและตำแหน่งอื่น ๆ มาตลอดจนเป็นผู้ใหญ่บ้าน ในตอนแรกใช้กีฬาเป็นสื่อในการพัฒนาชุมชนจากนั้นเริ่มทำเรื่องกองทุนให้กับหมู่บ้าน เริ่มจาก 4,000 บาทจนปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 4 แสน ดังนั้นผู้นำจะต้องแสดงความเสียสละให้ประจักษ์กับคนในชุมชน เริ่มพัฒนาเรื่องสังคมไม่ให้มีการฉุดผู้หญิงมาเป็นภรรยา จากนั้นมีการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดโดยการนำชาวบ้านไปจับผู้ค้ายาเสพติด

- บทบาทของผู้นำคือผู้ประสานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐและระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง เพราะบทบาทสำคัญคือการตอบสนองต่อความคาดหวังของคนในชุมชนในเรื่องการกินอยู่ และเรื่องอื่นๆ เช่น ทุกเรื่องที่เกิดในชุมชน คนจะมาพบผู้ใหญ่บ้านก่อนและเป็นหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านจะต้องจัดการเรื่องนั้น ๆ ให้ได้ แต่ในฐานะที่เป็นผู้นำชุมชนในพื้นที่พัฒนาของโครงการหลวง ขณะเดียวกันจะต้องมีความคิดริเริ่มเพื่อหารายได้ เช่น การที่ชุมชนหนองหอยนำเอาพื้นที่สาธารณะมาทำเป็นสถานที่จอดรถให้กับนักท่องเที่ยวและนำรายได้มาพัฒนาหมู่บ้าน

- ในการจะเป็นผู้นำมั่งนั้จำเป็นจะต้องมีลักษณะ

ประการแรก ต้องเสียสละจนชาวบ้านรับรู้ในการอุทิศตนให้กับชุมชน

ประการที่สอง จะต้องรับผิดชอบต่อการสร้างความสุขกับชุมชน ดังนั้นจะต้องกล้าออกหน้าเวลาชาวบ้านเดือดร้อน ดังนั้นจึงต้องมีฐานะเพราะจะต้องดูแลชาวบ้านและต้องรับแขก ดังเช่นผู้นำคนที่ศึกษาจะมีรายได้หลายทาง เช่น จากการเกษตรที่ปลูกพืชหลายประเภท มีรายได้ประมาณปีละเกือบ 4 ล้านโดยกำไรปีละประมาณล้านกว่า แล้วยังมีร้านขายของชำขนาดใหญ่ที่มีรายได้ประมาณเดือนละ 30,000 บาทต่อเดือนและยังมีรายได้จากการเป็นผู้ใหญ่บ้านเดือนละ 8,000 บาท

ประการที่สาม ต้องมีครอบครัวที่เข้าใจตน ภรรยาจะต้องรับแขกได้และเสียสละเช่นกัน

ประการที่สี่ ต้องมีสายสัมพันธ์กับข้าราชการเพราะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากคนเหล่านั้น

ประการที่ห้า จะต้องยุติธรรม วางตัวเป็นกลาง

ประการที่หก ต้องสามารถอธิบายให้คนอื่นเข้าใจในเรื่องที่ต้องการสื่อ

หมายเหตุ

1. บ้านหนองหอยตั้งในพื้นที่ที่ได้เปรียบคือประการแรก มีการสนับสนุนจากโครงการหลวงในเรื่องส่งเสริมอาชีพ ผลผลิตขายโครงการหลวงเกือบทั้งหมด

ประการที่สอง ที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ในเขตการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ ชาวบ้านสามารถหารายได้เสริมจากการท่องเที่ยว เช่น การทำบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยว Homestay และการขายของที่ระลึก

ลักษณะผู้นำของบ้านหนองหอยจะคล้ายกับผู้นำบ้านบวกเตี้ยในเรื่องบริบทของชุมชน คือ เป็นคนมั่งที่ตั้งชุมชนในเขตใกล้กับชุมชนเมือง เป็นเขตเศรษฐกิจของเชียงใหม่และได้รับการสนับสนุนจากโครงการหลวง

2. ปัญหาของชุมชนที่เศรษฐกิจดีจะต่างจากชุมชนที่ยากจน เช่น กรณีของบ้านหนองหอย หมู่ 7 ที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจ ปัญหาจึงมักจะเป็นเรื่องที่ดิน และข้อพิพาททางกฎหมาย ผู้นำจึงต้องมีความรู้ในเรื่องกฎหมายมากกว่าผู้นำในพื้นที่ยากจน การยุติความขัดแย้งจึงต้องมีฐานของข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจ

แบบสอบถามเรื่องผู้นำจากประชาชนในพื้นที่

ชื่อหมู่บ้าน .....ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

ชื่อผู้ให้ข้อมูล ..... ตำแหน่ง.....

(ใช้เพื่อตรวจสอบความซ้ำซ้อนของการเก็บข้อมูลแต่จะไม่มีการเปิดเผยชื่อใด ๆ ทั้งสิ้น)

1. เพศ .....(ชาย) .....(หญิง)
2. อายุ ..... ปี
3. สถานภาพสมรส ..... (โสด) ..... (สมรส) ..... (หม้าย) ..... (หย่าร้าง)
4. สถานภาพครอบครัว .....(หัวหน้าครอบครัว) .....(คู่สมรส) .....(บุตรหรือสมาชิก)
5. การศึกษา ..... (ประถม) ..... (มัธยม) .....(อาชีวะ) .....(ปริญญาและสูงกว่า)
..... (ไม่ได้รับการศึกษา)
6. อาชีพหลัก .....(เกษตรกร) .....(รับจ้างทั่วไป) .....(ลูกจ้างรัฐ) .....(ค้าขาย)
.....(แม่บ้าน) .....(ไม่แน่นอน) ..... (ไม่มีอาชีพ) ..... (อื่น ๆ) ระบุ.....
7. รายได้หลักของครัวเรือนโดยประมาณต่อปี ..... บาท

โจทย์ของแบบสอบถาม

ถ้าท่านมีปัญหาเรื่องหนึ่ง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาส่วนบุคคล ปัญหาของชุมชน หรือปัญหาอื่น ๆ ก็ตาม ขอให้ท่านระบุชื่อบุคคล 2 คนในหมู่บ้านที่ท่านคิดว่าเขาน่าจะช่วยท่านในการแก้ปัญหา โดยไม่จำกัดว่าคนเหล่านั้นจะเป็นเพศใด อายุเท่าไร หรือมาอาศัยในชุมชนท่านนานเท่าไร แต่ขอให้เรียงลำดับตามความน่าไว้วางใจ

บุคคลแรก ชื่อ ..... นามสกุล.....

บุคคลที่สอง ชื่อ ..... นามสกุล.....

ขอให้ท่านให้ความเห็นเกี่ยวกับบุคคลแรกชื่อ ..... ในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ในเวลาที่ท่านคุยอะไรกับเขา เขาจะแสดงออกแบบใด
  - (ก) เอาใจจริงอย่างมาก
  - (ข) รับฟังแบบเข้าอกเข้าใจในปัญหาท่าน
  - (ค) รับฟังและเสนอทางออกให้ท่าน
  - (ง) ไม่แน่ใจ
2. ในการพูดคุยหรือประชุมกัน เขาจะมีการแสดงออกอย่างไร
  - (ก) นำเสนอความคิดของเขาและไม่สนใจว่าคนอื่นจะคิดอย่างไร
  - (ข) รับฟังความเห็นของคนอื่นและเสนอความเห็นตน
  - (ค) รับฟังคนอื่นพูดตลอดเวลา
  - (ง) ไม่แน่ใจ
3. ถ้ามีนักการเมืองมาหาเสียงเลือกตั้งในหมู่บ้านและมีการแจกเงินให้เขา คุณว่าเขาจะอย่างไร
  - (ก) รับเงินแต่ไม่เลือก
  - (ข) ไม่รับเงินและไม่เลือก
  - (ค) รับเงินและเลือกตามที่ขอมมา
  - (ง) ไม่แน่ใจ
4. ถ้าพบว่าในหมู่บ้านมีปัญหาเกิดขึ้น เมื่อท่านไปพูดคุยปัญหาเกี่ยวกับเขา เขาจะแสดงออก คือ
  - (ก) พยายามหาทางออกให้กับปัญหา
  - (ข) พยายามมองว่าใครเป็นต้นเหตุของปัญหา
  - (ค) ไม่สนใจปัญหา
  - (ง) ไม่แน่ใจ
5. ในยามปกติเขาจะเป็นคนแบบใด
  - (ก) เอาใจจริงเข้ากับชีวิต
  - (ข) มีอารมณ์สนุกสนาน
  - (ค) เรื่อย ๆ กับชีวิต
  - (ง) ไม่แน่ใจ

6. เวลาที่ท่านท้อแท้กับปัญหาที่เกิดขึ้นกับท่าน ถ้าไปพบเขา เขาจะอย่างไร
  - (ก) เห็นใจในชะตากรรมของท่าน
  - (ข) ให้กำลังใจว่าเหตุการณ์จะดีขึ้น
  - (ค) กล่าวโทษของสาเหตุของปัญหา
  - (ง) ไม่แน่ใจ
7. ในยามที่มีความขัดแย้งในชุมชน ถ้าท่านไปหาเขา เขามักจะแสดงออกอย่างไร
  - (ก) มีข้อเสนอแนะทางออกที่น่าสนใจ
  - (ข) หาผู้เป็นต้นเหตุของความขัดแย้ง
  - (ค) ปลอบให้ขัดแย้งต่อไป
  - (ง) ไม่แน่ใจ
8. ถ้าเขาสัญญาอะไรกับท่าน ท่านคิดว่าคำสัญญาเขานั้นเป็นอย่างไร
  - (ก) แน่ใจว่าเขาทำตามสัญญา
  - (ข) ไม่แน่ใจว่าจะทำหรือไม่
  - (ค) เชื่อมั่นว่าเขาพูดไปอย่างนั้นเอง
  - (ง) ไม่แน่ใจ
9. ในขณะที่พบคนแปลกหน้าในโอกาสงานต่าง ๆ เขาสามารถปรับตัวเองได้มากน้อยเพียงไร
  - (ก) สามารถพูดคุยกับคนแปลกหน้าหรือต่างถิ่นได้สบายในทุกเรื่อง
  - (ข) ถ้าจำเป็นก็คงปรับตัวได้
  - (ค) คงปรับตัวได้ลำบาก
  - (ง) ไม่แน่ใจ
10. ในเวลาที่เจอเหตุการณ์ใหม่ ๆ เขาจะแสดงออกอย่างไร
  - (ก) หลบเลี่ยงการเผชิญหน้า
  - (ข) ชอบท้าทายเหตุการณ์ใหม่ ๆ
  - (ค) ปรับตัวตามเหตุการณ์ได้ง่าย
  - (ง) ไม่แน่ใจ
11. เวลาให้เขาพูดในที่สาธารณะ เขาจะสามารถพูดได้หรือไม่
  - (ก) รู้สึกเงินอายและไม่ยอมพูด

- (ข) พร้อมจะพูดได้ทันที
- (ค) ก้มหน้าและค่อย ๆ พูด
- (ง) ไม่แน่ใจ
12. ทุกครั้งที่เขาพูดแสดงความคิดเห็น ลักษณะการพูดของเขาเป็นอย่างไร
- (ก) ชัดถ้อยชัดคำและฟังแล้วเข้าใจทุกคน
- (ข) สับสนและเยิ่นเย้อ
- (ค) รู้เรื่องบ้าง ไม่รู้เรื่องบ้าง
- (ง) ไม่แน่ใจ
13. ถ้ามีใครวิจารณ์เขา เขาจะแสดงออกอย่างไร
- (ก) รับฟังและอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจ
- (ข) น้อยใจและหมกมุ่นใจทำงาน
- (ค) โต้แย้งทันทีและยืนยันมั่นใจตนเอง
- (ง) ไม่แน่ใจ
14. ถ้าเขาเห็นว่าสิ่งที่เขาทำอยู่นั้นเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน แต่มีคนคัดค้าน เขาจะอย่างไร
- (ก) มั่นใจและทำต่อ
- (ข) หยุดความคิดของตนเองและเลิกที่จะทำ
- (ค) โวยวายหาว่าถูกกลั่นแกล้ง
- (ง) ไม่แน่ใจ
15. ตั้งแต่รู้จักกันมา เขาเป็นคนอย่างไร
- (ก) เอาแน่เอาอนไม่ค่อยได้
- (ข) เอาแต่ใจตัว
- (ค) เสมอต้นเสมอปลาย เคยเป็นคนอย่างไรก็เป็นเช่นนั้น
- (ง) ไม่แน่ใจ
16. ถ้าต้องขอให้ทุกคนในชุมชนช่วยงานอย่างหนึ่งอย่างไร เขาจะอย่างไร
- (ก) กระตือรือร้นและช่วยงานเต็มที่
- (ข) ไม่แน่ไม่นอน
- (ค) หลบเลี่ยงงานไว้ก่อน

- (ง) ไม่แน่ใจ
17. ถ้าพบว่างานที่ทำร่วมกันผิดพลาดและเกิดความเสียหาย เขาจะแสดงออกอย่างไร
- (ก) หาวว่าใครทำให้เกิดความเสียหาย
- (ข) รับผิดชอบด้วยตัวเอง
- (ค) ขอให้ทีมร่วมกันรับผิดชอบ
- (ง) ไม่แน่ใจ
18. ถ้ามอบหมายให้เขาทำงานอย่างหนึ่งอย่างใด สิ่งที่เราจะต้องทำคืออะไร
- (ก) ต้องคอยทวงถามว่าเขาทำหรือยัง
- (ข) ไม่ต้องคอยไปทวงถามเพราะเขาจะทำงานอย่างเต็มความสามารถ
- (ค) เอาแน่เอาอนไม่ได้แล้วแต่อารมณ์
- (ง) ไม่แน่ใจ
19. เท่าที่รู้จักกันมา เขาเคยพูดถึงคนอื่นด้านเสียหายหรือไม่
- (ก) ไม่เคยเลย
- (ข) เคยบ้างเป็นครั้งคราว
- (ค) เคยสม่ำเสมอ
- (ง) ไม่แน่ใจ
20. เมื่อมีเหตุการณ์แปลก ๆ เกิดขึ้นในชุมชน เขาจะใช้เวลารับรู้ถึงปัญหานั้นมากน้อยเพียงไร
- (ก) เร็วมาก
- (ข) ค่อย ๆ รับรู้
- (ค) ยากจะเข้าใจและรับรู้
- (ง) ไม่แน่ใจ

ท่านคิดว่าบุคคลที่ท่านเสนอชื่อคนแรก ชื่อ ..... มีความสามารถในเรื่องเหล่านี้มากน้อยเพียงไร

1. ในเวลาที่มีปัญหาอะไรก็ตาม เขาจะหาทางออกได้มากน้อยเพียงไร
..... มากที่สุด ..... มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
2. ในเวลาที่ฟังเขาพูดหรืออธิบาย เขาสามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้มากน้อยเพียงไร

- ..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
3. เมื่อเกิดเหตุการณ์วุ่นวายในหมู่บ้าน เขาจะหาสาเหตุและวิธีแก้ไขได้มากน้อยเพียงไร
- ..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
4. ถ้าต้องทำงานใหญ่ ๆ เขาจะทำงานร่วมกับคนอื่นได้มากน้อยเพียงไร
- ..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
5. เมื่อมีคนอื่นพูดมาก ๆ เขาจะมีความอดทนในการฟังคนอื่นพูดได้มากน้อยเพียงไร
- ..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
6. เขาสามารถจะชักจูงให้เพื่อนร่วมงานเห็นด้วยกับความคิดของเขาได้มากน้อยเพียงไร
- ..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
7. ปกติเขาจะพบปะและคบกับบุคคลภายนอกชุมชนได้มากน้อยเพียงไร
- ..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
8. เมื่อชุมชนมีปัญหา เขาจะกล้าไปหาหน่วยงานราชการเพื่อขอความช่วยเหลือได้มากน้อยเพียงไร
- ..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
9. เมื่อชุมชนมีปัญหาเดือดร้อน เขาจะสามารถกำหนดได้หรือไม่ว่าหน่วยงานใดที่เขาควรไปติดต่อกันเพื่อแก้ปัญหา นั้น ๆ
- ..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
10. เขาสามารถอ่านออก พูด และเขียนภาษาไทยได้มากน้อยเพียงไร
- ..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
11. เวลาเกิดเหตุการณ์ใหม่ ๆ ในบ้านเมือง เขาจะอธิบายท่านให้เข้าใจได้มากน้อยเพียงไร
- ..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
12. ถ้าเราเอาคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ ๆ ให้เขา เขาจะใช้ได้มากน้อยเพียงไร
- ..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
13. ถ้าเราให้เขาต้องเป็นหัวหน้าทำงานอย่างหนึ่งอย่างไร เขาจะทำได้ดีมากน้อยเพียงไร

..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้

14. ถ้าเรามีงานบางอย่างที่ยุ่งยาก เขาจะสามารถกำหนดขั้นตอนและวิธีการทำงานที่
ละเอียดได้มากน้อยเพียงไร

..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้

15. ในระหว่างทำงาน ถ้าให้เขารับผิดชอบงาน เขาจะทำงานร่วมกับคนอื่นได้มากน้อย
เพียงไร

..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้

ขอให้ท่านให้ความเห็นเกี่ยวกับบุคคลที่สอง ชื่อ ..... ในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ในเวลาที่ท่านคุยอะไรกับเขา เขาจะแสดงออกแบบใด
  - (ก) เอาใจจริงอย่างมาก
  - (ข) รับฟังแบบเข้าอกเข้าใจในปัญหาท่าน
  - (ค) รับฟังและเสนอทางออกให้ท่าน
  - (ง) ไม่แน่ใจ
2. ในการพูดคุยหรือประชุมกัน เขาจะมีการแสดงออกอย่างไร
  - (ก) นำเสนอความคิดของเขาและไม่สนใจว่าคนอื่นจะคิดอย่างไร
  - (ข) รับฟังความเห็นของคนอื่นและเสนอความเห็นตน
  - (ค) รับฟังคนอื่นพูดตลอดเวลา
  - (ง) ไม่แน่ใจ
3. ถ้ามีนักการเมืองมาหาเสียงเลือกตั้งในหมู่บ้านและมีการแจกเงินให้เขา คุณว่าเขา
จะทำอย่างไร
  - (ก) รับเงินแต่ไม่เลือก
  - (ข) ไม่รับเงินและไม่เลือก
  - (ค) รับเงินและเลือกตามที่ขอมา
  - (ง) ไม่แน่ใจ
4. ถ้าพบว่าในหมู่บ้านมีปัญหาเกิดขึ้น เมื่อท่านไปพูดคุยปัญหาเกี่ยวกับเขา เขาจะ
แสดงออก คือ
  - (ก) พยายามหาทางออกให้กับปัญหา

- (ง) พยายามมองว่าใครเป็นต้นเหตุของปัญหา
- (ค) ไม่สนใจปัญหา
- (ง) ไม่แน่ใจ
5. ในยามปกติเขาจะเป็นคนแบบใด
- (ก) เอาใจจริงเอ็งกับชีวิต
- (ง) มีอารมณ์สนุกสนาน
- (ค) เรื่อย ๆ กับชีวิต
- (ง) ไม่แน่ใจ
6. เวลาที่ท่านท้อแท้กับปัญหาที่เกิดขึ้นกับท่าน ถ้าไปพบเขา เขาจะอย่างไร
- (ก) เห็นใจในชะตากรรมของท่าน
- (ง) ให้กำลังใจว่าเหตุการณ์จะดีขึ้น
- (ค) กล่าวโทษของสาเหตุของปัญหา
- (ง) ไม่แน่ใจ
7. ในยามที่มีความขัดแย้งในชุมชน ถ้าท่านไปหาเขา เขามักจะแสดงออกอย่างไร
- (ก) มีข้อเสนอแนะทางออกที่น่าสนใจ
- (ง) หาผู้เป็นต้นเหตุของความขัดแย้ง
- (ค) ปลอบให้ขัดแย้งต่อไป
- (ง) ไม่แน่ใจ
8. ถ้าเขาสัญญาอะไรกับท่าน ท่านคิดว่าคำสัญญาเขานั้นเป็นอย่างไร
- (ก) แน่ใจว่าเขาทำตามสัญญา
- (ง) ไม่แน่ใจว่าจะทำหรือไม่
- (ค) เชื่อมั่นว่าเขาพูดไปอย่างนั้นเอง
- (ง) ไม่แน่ใจ
9. ในขณะที่พบคนแปลกหน้าในโอกาสงานต่าง ๆ เขาสามารถปรับตัวเองได้มากน้อยเพียงไร
- (ก) สามารถพูดคุยกับคนแปลกหน้าหรือต่างถิ่นได้สบายในทุกเรื่อง
- (ข) ถ้าจำเป็นก็คงปรับตัวได้
- (ค) คงปรับตัวได้ลำบาก

- (ง) ไม่แน่ใจ
10. ในเวลาที่เจอเหตุการณ์ใหม่ ๆ เขาจะแสดงออกอย่างไร
- (ก) หลบเลี่ยงการเผชิญหน้า
- (ข) ชอบท้าทายเหตุการณ์ใหม่ ๆ
- (ค) ปรับตัวตามเหตุการณ์ได้ง่าย
- (ง) ไม่แน่ใจ
11. เวลาให้เขาพูดในที่สาธารณะ เขาจะสามารถพูดได้หรือไม่
- (ก) รู้สึกเขินอายและไม่ยอมพูด
- (ข) พร้อมจะพูดได้ทันที
- (ค) ก้มหน้าและค่อย ๆ พูด
- (ง) ไม่แน่ใจ
12. ทุกครั้งที่เขาพูดแสดงความคิดเห็น ลักษณะการพูดของเขาเป็นอย่างไร
- (ก) ชัดถ้อยชัดคำและฟังแล้วเข้าใจทุกคน
- (ข) สับสนและเยิ่นเย้อ
- (ค) รู้เรื่องบ้าง ไม่รู้เรื่องบ้าง
- (ง) ไม่แน่ใจ
13. ถ้ามีใครวิจารณ์เขา เขาจะแสดงออกอย่างไร
- (ก) รับฟังและอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจ
- (ข) น้อยใจและหมัดกำลังใจทำงาน
- (ค) โต้แย้งทันทีและยืนยันมั่นใจตนเอง
- (ง) ไม่แน่ใจ
14. ถ้าเขาเห็นว่าสิ่งที่เขาทำอยู่นั้นเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน แต่มีคนคัดค้าน เขาจะอย่างไร
- (ก) มั่นใจและทำต่อ
- (ข) หยุดความคิดของตนเองและเลิกที่จะทำ
- (ค) โวยวายหาว่าถูกกลั่นแกล้ง
- (ง) ไม่แน่ใจ

15. ตั้งแต่รู้จักกันมา เขาเป็นคนอย่างไร
- (ก) เอาแน่เอาอนไม่ค่อยได้
  - (ข) เอาแต่ใจตัว
  - (ค) เสมอต้นเสมอปลาย เคยเป็นคนอย่างไรก็เป็นเช่นนั้น
  - (ง) ไม่แน่ใจ
16. ถ้าต้องขอให้ทุกคนในชุมชนช่วยงานอย่างหนึ่งอย่างไร เขาจะอย่างไร
- (ก) กระทือหรือรันและช่วยงานเต็มที่
  - (ข) ไม่แน่ไม่นอน
  - (ค) หลบเลี่ยงงานไว้ก่อน
  - (ง) ไม่แน่ใจ
17. ถ้าพบว่างานที่ทำร่วมกันผิดพลาดและเกิดความเสียหาย เขาจะแสดงออกอย่างไร
- (ก) หาวว่าใครทำให้เกิดความเสียหาย
  - (ข) รับผิดชอบด้วยตัวเอง
  - (ค) ขอให้ทีมร่วมกันรับผิดชอบ
  - (ง) ไม่แน่ใจ
18. ถ้ามอบหมายให้เขาทำงานอย่างหนึ่งอย่างใด สิ่งที่เราจะต้องทำคืออะไร
- (ก) ต้องคอยทวงถามว่าเขาทำหรือยัง
  - (ข) ไม่ต้องคอยไปทวงถามเพราะเขาจะทำงานอย่างเต็มความสามารถ
  - (ค) เอาแน่เอาอนไม่ได้ แล้วแต่อารมณ์
  - (ง) ไม่แน่ใจ
19. เท่าที่รู้จักกันมา เขาเคยพูดถึงคนอื่นด้านเสียหายหรือไม่
- (ก) ไม่เคยเลย
  - (ข) เคยบ้างเป็นครั้งคราว
  - (ค) เคยสม่ำเสมอ
  - (ง) ไม่แน่ใจ
20. เมื่อมีเหตุการณ์แปลก ๆ เกิดขึ้นในชุมชน เขาจะใช้เวลารับรับรู้ถึงปัญหานั้นมากน้อยเพียงไร

- (ก) เร็วมาก
- (ข) ค่อย ๆ รับรู้
- (ค) ยากจะเข้าใจและรับรู้
- (ง) ไม่แน่ใจ

ท่านคิดว่าบุคคลที่ท่านเสนอชื่อคนที่สอง ชื่อ ..... มีความสามารถ
ในเรื่องเหล่านี้มากน้อยเพียงไร

1. ในเวลาที่มีปัญหาอะไรก็ตาม เขาจะหาทางออกได้มากน้อยเพียงไร
..... มากที่สุด ..... มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
2. ในเวลาที่ฟังเขาพูดหรืออธิบาย เขาสามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้มากน้อยเพียงไร
..... มากที่สุด ..... มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
3. เมื่อเกิดเหตุการณ์วุ่นวายในหมู่บ้าน เขาจะหาสาเหตุและวิธีแก้ไขได้มากน้อย
เพียงไร
..... มากที่สุด ..... มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
4. ถ้าต้องทำงานใหญ่ ๆ เขาจะทำงานร่วมกับคนอื่นได้มากน้อยเพียงไร
..... มากที่สุด ..... มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
5. เมื่อมีคนอื่นพูดมาก ๆ เขาจะมีความอดทนในการฟังคนอื่นพูดได้มากน้อยเพียงไร
..... มากที่สุด ..... มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
6. เขาสามารถจะชักจูงให้เพื่อนร่วมงานเห็นด้วยกับความคิดของเขาได้มากน้อย
เพียงไร
..... มากที่สุด ..... มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
7. ปกติเขาจะพบปะและคบกับบุคคลภายนอกชุมชนได้มากน้อยเพียงไร
..... มากที่สุด ..... มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
8. เมื่อชุมชนมีปัญหา เขาจะกล้าไปหาหน่วยงานราชการเพื่อขอความช่วยเหลือ
ได้มากน้อยเพียงไร
..... มากที่สุด ..... มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้
9. เมื่อชุมชนมีปัญหาเดือดร้อน เขาจะสามารถกำหนดได้หรือไม่ว่าหน่วยงานใดที่เขา
ควรไปติดต่อกันเพื่อแก้ปัญหานั้น ๆ

..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้

10. เขาสามารถอ่านออก พูด และเขียนภาษาไทยได้มากน้อยเพียงไร

..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้

11. เวลาเกิดเหตุการณ์ใหม่ ๆ ในบ้านเมือง เขาจะอธิบายท่านให้เข้าใจได้มากน้อยเพียงไร

..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้

12. ถ้าเราเอาคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ๆ ให้เขา เขาจะใช้ได้มากน้อยเพียงไร

..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้

13. ถ้าเราให้เขาต้องเป็นหัวหน้าทำงานอย่างหนึ่งอย่างไร เขาจะทำได้ดีมากน้อยเพียงไร

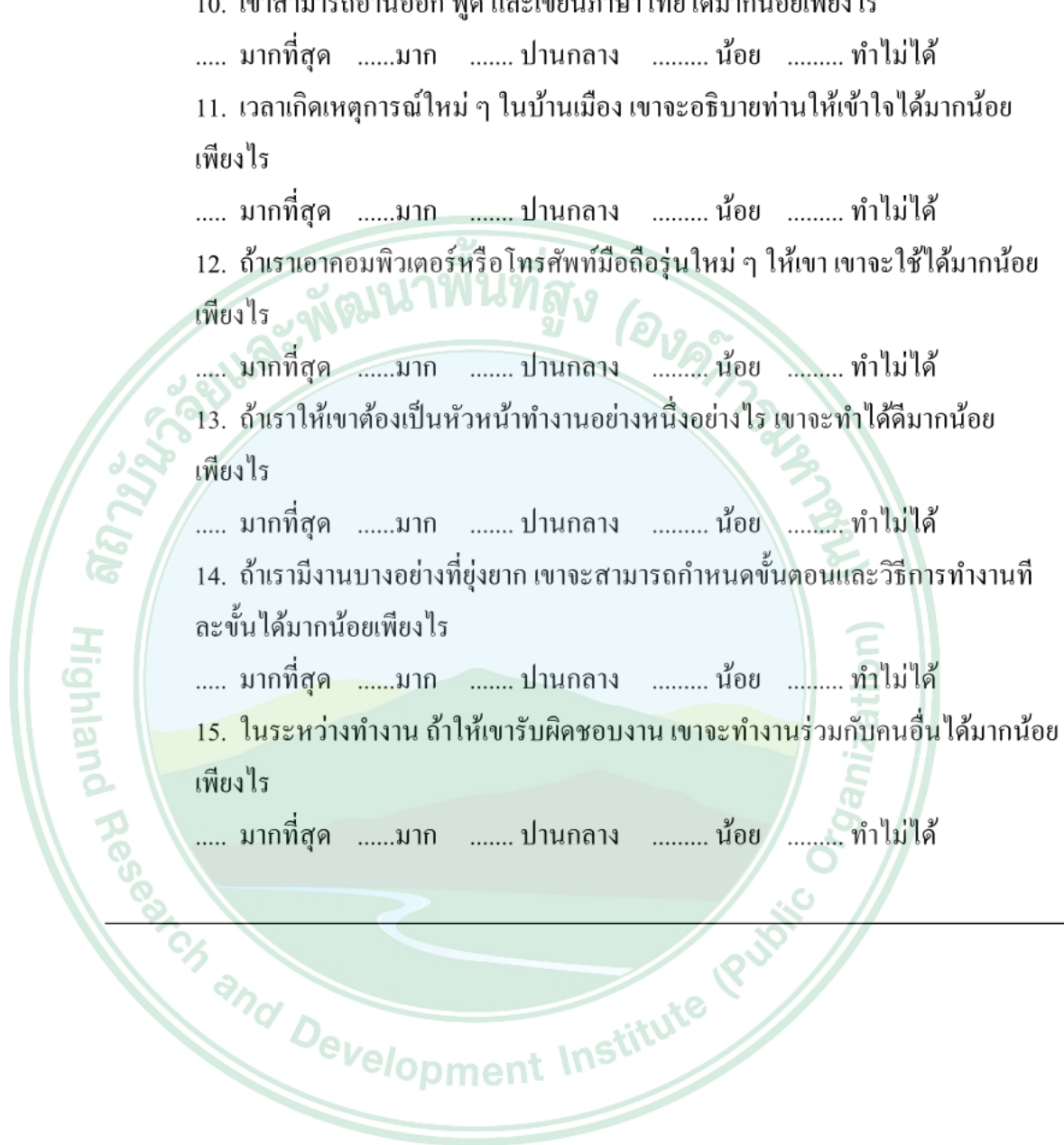
..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้

14. ถ้าเรามีงานบางอย่างที่ยุ่งยาก เขาจะสามารถกำหนดขั้นตอนและวิธีการทำงานที่ละเอียดได้มากน้อยเพียงไร

..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้

15. ในระหว่างทำงาน ถ้าให้เขารับผิดชอบงาน เขาจะทำงานร่วมกับคนอื่นได้มากน้อยเพียงไร

..... มากที่สุด .....มาก ..... ปานกลาง ..... น้อย ..... ทำไม่ได้

ตารางเปรียบเทียบแผนงานวิจัยกับผลงานวิจัย

วัตถุประสงค์	กิจกรรมวิจัย	ผลการดำเนินงาน
1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำ ต้นแบบ (prototype) ด้าน การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง บนพื้นที่สูงในแต่ละภูมิภาค สังคม	1. กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก หมู่บ้าน	1. Literature Review และ สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนตัวอย่างเพื่อ หาเกณฑ์ของการคัดเลือกหมู่บ้าน ต้นแบบ ซึ่งพบว่ามี 2 เกณฑ์ คือ ก. มีการพัฒนาที่ยั่งยืน ข. ผลการพัฒนาจากผู้นำใน ชุมชน
	2. คัดเลือกหมู่บ้านจำนวน 12 แห่ง	1. ติดต่อสอบถามหัวหน้าศูนย์ โครงการหลวง 2. ติดต่อหน่วยงานราชการ 3. ค้นหาจากเอกสารและ Website เพื่อค้นหาว่าหมู่บ้านใดบ้างที่ ประสบผลสำเร็จในการพัฒนา อย่างยั่งยืน
	3. เก็บข้อมูลหมู่บ้าน 12 แห่ง	3. เข้าหมู่บ้านทั้ง 12 แห่งเพื่อขอ สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในเรื่อง ความสำเร็จในการพัฒนาตาม เกณฑ์ที่กำหนด
	4. คัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบ จำนวน 5 แห่ง	4. นำผลการศึกษามาวิเคราะห์ และได้จำนวนหมู่บ้านต้นแบบ 5 แห่ง
	5. ศึกษาคุณลักษณะของผู้นำ ต้นแบบ	5. สัมภาษณ์ผู้นำเพื่อค้นหาว่า คุณลักษณะของภาวะผู้นำใน หมู่บ้านต้นแบบมีอะไร และได้ ตัวชี้วัดคุณลักษณะ 5 ด้าน

วัตถุประสงค์	กิจกรรมวิจัย	ผลการดำเนินงาน
2) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนที่มีคุณลักษณะสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน	1. ศึกษาเรื่องปัจจัยสนับสนุนภาวะผู้นำและเงื่อนไขภาวะผู้นำจากหมู่บ้าน 6 แห่ง	1. เก็บข้อมูลจากหมู่บ้านต้นแบบจำนวน 6 แห่งในเรื่องปัจจัยสนับสนุนและเงื่อนไขของการปฏิบัติงานของผู้นำที่นำไปสู่ความสำเร็จ
	2. ประเมินภาวะผู้นำในหมู่บ้านในพื้นที่ขยายผล โครงการหลวงจำนวน 3 แห่ง	2. ใช้แบบสอบถามกับชาวบ้านในหมู่บ้านพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 3 แห่งในเรื่องภาวะผู้นำของบุคคลในหมู่บ้านที่ชาวบ้านคิดว่ามีศักยภาพในการเป็นผู้นำ
	3. ประมวลผลการประเมิน	3. นำข้อมูลจากการแบบสอบถามมาประมวลหาค่าของคุณลักษณะของผู้นำที่ชาวบ้านเสนอมาโดยได้รายชื่อพร้อมระดับของคุณลักษณะตามเกณฑ์ที่กำหนด
	4. สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำ	4. นำผลการศึกษาในเรื่องคุณลักษณะภาวะผู้นำ ปัจจัยสนับสนุน และเงื่อนไขภาวะผู้นำมาสังเคราะห์และหารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำให้กับชุมชนในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง และได้ผลการสังเคราะห์โดยใช้รูปแบบการพัฒนา On-the-Job Training และ Constructivism
	5. จัดทำรายงาน	5. ส่งร่างรายงานฉบับสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาโครงการศึกษาภาวะผู้นำในชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่สูงนั้นมีข้อเสนอแนะดังนี้

ประการแรก เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงการวิจัย (Research) ที่ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการศึกษาจึงยังไม่อาจจะเป็นข้อสรุปได้ในทางปฏิบัติ ควรนำผลการวิจัยไปทดสอบ (Experiment) กับพื้นที่บางแห่งซึ่งอาจจะทำเป็นโครงการนำร่อง (Pilot Project) ก่อน

ประการที่สอง การพัฒนาภาวะผู้นำเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ร่วมกับโครงการอื่น ๆ ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง เพราะมีฉะนั้นการพัฒนาและวิจัยในชุมชนจะเป็นเรื่องการจัดให้โดยรัฐ (Provision of State) ซึ่งจะไม่มีความยั่งยืนและทำให้ประชาชนต้องพึ่งพารัฐตลอดเวลา สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงควรได้มีการจัดประชุมเพื่อกำหนดนโยบายในเรื่องนี้โดยกำหนดให้ทุกโครงการที่ลงในพื้นที่ได้มีการนำเอาเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำเป็นส่วนหนึ่งของโครงการทุกโครงการ

ประการที่สาม เพื่อให้นโยบายการนำเอาเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำเป็นผลจริงจึงและถูกนำมาใช้ร่วมกับโครงการอื่น ๆ ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ควรมีการศึกษารูปแบบ (Model) ของการนำเอาเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำมาใช้ร่วมกับโครงการอื่น ๆ อย่างไร เช่น ในโครงการวิจัยนั้น ขณะที่วิจัยในพื้นที่ จะสามารถนำเอาผู้นำหรือเยาวชนมาร่วมกันทำวิจัยได้อย่างไร หรือในการทำโครงการเรื่องการตลาดของชุมชนนั้นจะให้ผู้นำเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างไรเพื่อให้คนเหล่านั้นสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้ การศึกษารูปแบบดังกล่าวจะต้องใช้นักวิจัยและนักพัฒนามาทำงานร่วมกันและควรเป็นพื้นที่นำร่องเพื่อใช้ในการศึกษา เมื่อได้รูปแบบที่ชัดเจนแล้วให้จัดทำเป็นคู่มือ (Handbook) สำหรับทุกโครงการที่เข้าพื้นที่ใช้เป็นแนวทาง

ประการที่สี่ ในการปฏิบัติงานในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงนั้น แม้จะมีหลายโครงการที่เข้าไปดำเนินการอาจจะมีการร่วมมือและแบ่งปันข้อมูลใช้ร่วมกัน เช่น ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน นอกจากนั้นควรได้มีการตกลงร่วมกันระหว่างโครงการต่าง ๆ ในเรื่องการใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อมิให้เป็นภาระกับชุมชนมากเกินไป

ประการที่ห้า กำหนดให้ทุกโครงการจะต้องรับเอาเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของโครงการทุกโครงการในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงนั้น เงื่อนไขความสำเร็จประการหนึ่งคือการที่เจ้าหน้าที่โครงการเข้าใจวัตถุประสงค์และกระบวนการของการพัฒนาตามแนวความคิดแบบการพัฒนาในขณะปฏิบัติงาน (On-the-Job Training) และวิธีการสรรรคนิยม (Constructivism) สิ่งที่จะต้องดำเนินการในขั้นตอนนี้มี 2 ประการ

ก. ทำอย่างไรให้เกิดการยอมรับว่าการพัฒนาภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์ในระยะยาวสำหรับโครงการของตน

ข. มีความเข้าใจและสามารถดำเนินการตามแนวความคิดที่ระบุข้างต้น

ในขั้นตอนนี้ถ้าเป็นไปได้อาจจะจัดทำคู่มือ (Handbook) ให้กับทุกโครงการในพื้นที่โดยอธิบายทั้งแนวความคิด วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่จะได้รับ และวิธีการดำเนินการให้ชัดเจน

